זיבעצענטער יאָהרגאַנג
№ 37

פרייז 20 גראָשען. „CZENSTOCHOWER CAJTUNG".

טשענסטאָכאָווער צייטונג

Piątek 16 września 1938 | ליכט-צינדען 5.34 | פרייטאג פ׳ תבא כ׳ אלול תרצ״ח

Bibljot. Jagiellońsko Krak. Św. Anny

דער יוד. קהלה, דעם האַנדווערקער-פערבאַנד, דער געז. „אחיעזר"
און די אַלע, וועלכע האָבען אונז אויסגעדריקט, פערזענליך אָדער שריפטליך, זייער מיטגעפיהל צוליעב׳ן טויט
פון אונזער טייערסטען מאַן און פאָטער

דניאל דזיאלאוויטש ז״ל

דריקען מיר אויס נאַכאמאָל אונזער האַרציגסטען דאַנק

פרוי און קינדער.

צו דער חתונה פון אונזער ליבען קוזין **דוד ניימאַן**
מיט פרל. **לאָלא ראָטבאַרד**
ווינשען א האַרציגען מזל-טוב און א בליהענדע צוקונפט
לוזער ניימאַן, פרוי און קינדער

Podziękowanie.

PP.: dr. Kaganowi, dr. Blumenfeldowi, dr. Nowakowi, dr. Dobrzyńskiemu i dr. Lipińskiemu oraz całemu personelowi Szpitala Żyd., szczególnie zaś sz. p. dr. Wajsberg za troskliwą pełną poświęcenia opiekę w czasie mej ciężkiej choroby.

RÓZIA CHWAT.

I znów!!! padło u nas zł. 25.000
na Nr. 89.365

Szczęśliwe losy do 1 kl. 43 loterji już są do nabycia w kolekturze

S. Hafftka i S. Borzykowski

Aleja 2, tel. 19-13.

Podziękowanie.

WPanu D-rowi Feliksowi Nowakowi za przeprowadzenie operacji i troskliwą opiekę w czasie choroby córki wyraża serdeczne podziękowanie i życzenia powodzenia w dalszej pracy dla dobra ludzkości

Rodzina Lapides, Działoszyn.

צו פערדינגען 2 גרויסע געוועלבער
מיט סקלאַדעס אויף סחורות, געאייגענט אויף פאַבריקס-לאַגערן
Sp. Akc. Jakub Gutman w Częstochowie, Piłsudskiego 35. Tel. 11-21.

Z powodu śmierci długoletniego naszego współpracownika

b. p. **IDLA SORGENLOSA**

składamy wyrazy szczerego współczucia pozostałej Rodzinie

Zarząd Fabr. „Metalurgja".

Głęboko wzruszeni śmiercią długoletniego naszego kolegi

b. p. **IDLA SORGENLOSA**

wyrażamy szczere współczucie pozostałej Rodzinie

Personel biurowy i techniczny fabryki „Metalurgja".

האלא וויעלון און אומגעגענד! ביליג!
די דרוקעריי „פּאָספּיעשנאַ" פון מ. פייפער
פלאַץ לשגיאַנוב 14
מאכט איבערראשענד ביליג וואונש-קאַרטען מיט קאָפּערטען.
פיינסטע אויספיהרונג. שנעלע אויספערטיגונג.

אויף די קומענדע ימים-טובים
עמפפעהל איך אין א גרויסען אויסוואהל **ברילען** און
בינאָקלען נייעסטע פאַסאָנען מיט בעסטע גלעזער פונקטאל
שטרענג אויסגעפיהרט לויט פאָרשריפטען פון די ה״ה אָקוליסטען.
פאָטאָגראַפישע אַפּאַראַטען און אַלערליי צוגעהער,
שול-לופּעס, קאָמפּאַסען, אַלערליי **טערמאָמעטערס** ווי אויך
שטאָל-אויסאַרבייטונגען עמפפעהלט צו **ביליגע פרייזען**
OPTYK MEDICAL Z. Erner
II-ga Aleja 31.

Poważna fabryka surogatu kawy poszukuje przedstawiciela kaucją 2000. Szczegółowe oferty „As" Warszawa, Miedziana 7/5.

LEKCJI angielskiego, francuskiego, niemieckiego, stenografji niemieckiej udzielam tanio.
Piłsudskiego 11, II piętro, m. 6

לשמוע אל הרנה ואל התפלה!
די גבאים פון דער חבר
„סומך נופלים"
מאַכען בעקאַנט, דאס היי יאָהר ווערט געדאַוונט
אין די ימים-נוראים
מיט די בעסטע בעלי-תפלות
אין זאַל פון „מכבי" קאַטעדראַלנאַ 13.
בילעטען פאַר פרויען און מענער שוין צו בעקומען
ביי ה׳ א. שערער, גאַריבאַלדי 22 פון 2—7 נאכמ.
בעמערקונג: ערב ראש השנה וועלען די בילעטען
זיין צו בעקומען אין לאָקאַל פון „מכבי" פון 10 פריה

Wytwórnia Maszyn Elektrycznych ROTOM
Częstochowa, ul. Kawia 12-14 tel. 14-60

poleca silniki prądu zmiennego, polerówki (szlifierki) oraz wykonywa naprawy, remonty i przeróbki maszyn prądu stałego i zmiennego.

H. Rozenberg
inż.-elektryk.

FARBIARNIA, i PRALNIA CHEMICZNA
„KRYSZTAŁ"
ul. Berka Joselewicza 2
i Warszawska 37.

מאכט בעקאַנט, אז איצט ווערט געוואשען מיט א הערליכען שפּיגעל-גלאַנץ, וואס איז נאָך ביז איצט אין טשענסטאָכאָוו נישט געווען.
כדי צו איבערציינגען וועגען דעם די קונדשאַפט האָבען מיר
פערבילליגערט די פרייזען:
א קאָלנער מיט א הערליכען גלאַנץ **10 גר.**
א העמד — — — 40 „
אויך זענען פערבילליגערט געוואָרען די פרייזען אויף כעמיש וואשען און פאַרבען. פלעקען ווערען ארויסגענומען אויפ׳ן אָרט.
ספּעציאַליטעט: פאַרבען לעדערנע קורטקעס

א סך נחת און פרייד ווינשען מיר אונזערע געוועזענע לאַנגיעהריגע שכנים
שמשון שטשופּאַק און **פרוי** צו דער חתונה פון זייער זוהן **יעקב**
מיט פרל. **פאַלאַ פערלעגער**. דעם יונגען פּאָר—א גליקליך צוזאַמענלעבען.
ב. באָטשאַן און **פרוי**

מזל-טוב און פיעל נחת ווינשען מיר אונזער ג׳ שעף ה׳ **שמחה פערלעגער** און **פרוי**
צו דער חתונה פון זייער ליבע טאָכטער **פאַלאַ** מיט ה׳ **יעקב שטשופּאַק**
דעם יונגען פּאָר—א גליקליך צופרידען צוזאַמענלעבען.
רויזע און פעלא ראָטשטיין, הענא בלאָזוקס.

צו דער חתונה פון אונזער ברודערן-זוהן **בינם האָפּמאַן** מיט פרל. **באַשע האָפער**
ווינשט פיעל גליק און זעגען און א גרויס פערמעגען
פיעל יאָהר פאַר׳ן יונגען פּאָר, די עלטערן—פיעל נחת
יחיאל האָפּמאַן, פרוי און פאַמיליע

אונזער פריינד ה׳ **בערל האָפּמאַן** און **פרוי** צו דער חתונה פון זייער ליבען זוהן
בינם מיט פרל. **באַשע האָפער** א האַרציגען מזל-טוב און פיעל נחת.
דעם יונגען פּאָר א בליהענדע צוקונפט ווינשען
מאיר פייגע און פרוי

אונזערע חברים **באַשע האָפער** און **בינם האָפּמאַן**
צו זייער חתונה דעם האַרציגסטען מזל-טוב
קאָמיטעט פון דער יודענשטאַטס פּאַרטיי
אין טשענסטאַכאָוו.

אונזער חשוב׳ען פערוואַלטונגס-מיטגליד ה׳ **שמואל לייב געלבאַרד** צו דער חתונה פון
זיין טאָכטער **שרה בלימה** ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב
די פערוואַלטונג פון „ליגת הצדק" אין וויעלון.

דער **פאַמיליע געלבאַרד** צו דער חתונה פון זייער טאָכטער **שרה**
ווינשען מיר דעם יונגען פּאָר מזל-טוב און די עלטערן—נחת.
סאַבעלמאַן און פרוי

דעם לאַנגיעהריגען איבערגעגעבענעם מבקר און בעל-מתעסק ה׳ **שמואל לייב געלבאַרד**
צו דער חתונה פון זיין טאָכטער **שרה בלימה** תחי׳ מיט ה׳ **יהודה ארי׳ שעראַדזקי**
פון בעלכאַטאָוו, ווינשען מיר מזל-טוב און פיעל נחת
חברה „חסד של אמת", וויעלון

די פאַמיליעס שעראַדזקי און בערקאָוויטש צו דער חתונה פון זייערע קינדער
פרל. **אירענאַ** מיט ד״ר **וולאַד. שעראַדזקי** ווינשען מיר א הערצליכען
מזל-טוב **זלמן קאַרלופסקי און פרוי**

אונזער געשעפטס-פריינד ה׳ בערל האָפּמאַן און פאַמיליע אין טשענסטאָכאָוו צו
דער חתונה פון זייער זוהן **בינם** ווינשט א הערצליכען מזל-טוב
פירמאַ ערענאָוויטש, וויעלון

אונזער הערצליכסטען דאַנק די אַלע אונזערע פריינד, בעקאַנטע, ווי אויך אינסטיטוציעס און פעראיינען, וואס האָבען אונז, סיי דורך דער פּרעסע, סיי דורך בריעף און טעלעגראַמעס, אויסגעדריקט זייערע וואונשען צו דער האָכצייט פון אונזער זוהן **וולאַדיסלאַוו** מיט פרל **אירענאַ בערקאָוויטש**
ארנאָלד שעראַדזקי און **פרוי**

די אַלע קרובים, פריינד און בעקאַנטע, ווי אויך אינסטיטוציעס און פעראיינען, וואס האָבען אונז געווינשען, סיי דורך דער פּרעסע, בריעף און טעלעגראַמעס צו דער חתונה-פייערונג פון אונזער טאָכטער **אירענאַ** מיט ד״ר **וול. שעראַדזקי** דריקען מיר אויס אויף דעם וועג אונזער איניגסטען דאַנק
אליעזר בערקאָוויטש און פרוי

לשמוע אל הרנה ואל התפלה.
אזוי ווי אַלע יאָהר, ווערען אויך היי-יאָהר
פערדינגען פלעצער צו דאַווענען
מיט בעריהמטע בעלי-תפלות
אין גרויסען לאָקאַל פון „אגודת ישראל"
קאַטעדראַלנאַ 13 יעדען טאָג פון 4 ביז 9 אָוועגד.
ווער עס וויל דערהאַלטען דעם פאָריעהריגען פּלאַץ דאַרף מעלדען וואס פריהער.

Wszystkim, którzy wzięli udział w pogrzebie i oddali ostatnią posługę zwłokom naszej Matki

b. p. Feli z Epsztajnów Pinkusowej

składają serdeczne podziękowanie pozostali w smutku

synowie, synowe, wnuczki i prawnuk

w nieobecności córki i zięcia.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער ערשטער יאָהרצייט פון אונזער פערשטאָרבענעם חבר הועד
ר׳ **אברהם חנוך העניך ז״ל פינקעלשטיין**
קומט פאַר **זונטאג כ״ב אלול 11 א זייגער פריה די מצבה - ענטהילונג**
ווי אויך א **הזכו״ה** אויף וועלכע אלע חברים און סימפּאַטיקער ווערען געבעטען צו קומען.
הסתדרות „מזרחי".
דער אויטאָבוס ארויסצופאהרען אויפ׳ן בית-עולם וועט וואַרטען פאַר׳ן לאָקאַל פון „מזרחי" אַלעע 10, האלב 11 א זייגער פריה.

וואהלען צום סיים און סענאט

אנ'איבערראשענדע ידיעה האט זיך צוטראגען איבער פוילען — דער מלוכה־פרעזידענט האט, לויט'ן יסוד פון ארט. 13 פונקט 5, פונאנדערגעלאזט דעם סיים און סענאט.

עס איז מעהר ווי זיכער, אז אין משך פון צוויי חדשים, וועלען פארקומען נייע וואהלען צו די צוויי געזעצגעבערישע אינסטאנצען און לויט די השערות, וואס ווערען ארויסגעזאגט, וועלען זיך אין די איצטיגע וואהלען בעטייליגען אלע פארטייען אונטער דער לאזונג: א נייע וואהל־ארדינאציע צום סיים און סענאט.

עס איז נאך פריהצייטיג איבערהויפט צו רעדען וועגען אונזער, יודישע שטעלונג צו די נייע וואהלען. פונדעסטוועגען אבער האלטען מיר פאר אונזער חוב צו דערמאנען די יודישע עדה אין פוילען בכלל און טשענסטאכאוו בפרט, אז פאר אונז וועט שטעהן א שווערע פראגע, וואס וועט מוזען בעקומען א קלארע תשובה.

ווי אזוי דאס וועט זיין, איז — ווי מיר האבען אויבען בעמערקט — נאך פריהצייטיג צו רעדען, עס מוז אבער שוין רייף ווערען דער געדאנק, אז מיר יודען בכל מושבותיהם מוזען האבען אנ'איינהייטליכע שטעלונג. דער פירוד הלבבות, וואס האט געהאט פלאץ ביז איצט און וועלכער האט חרוב געמאכט אונזער לעבען, מוז פערשווינדען ווערען, עס איז נישטא קיין פלאץ פאר מחלוקות. מיר האבען אין משך פון די לעצטע יאהרען אדורכגעלעבט צופיעל ענטוישונגען און פערביטערונגען, אז מיר זאלען זיך ווייטער קאנען דערלויבען אויף אזא לוקסוס.

אוודאי דארפען מיר אין זינען האבען קודם כל די טובה פון דער מלוכה, אלס גאנצע, אז פוילען זאל זיין גרויס, שטארק, מיט געזונדע יסודות. און טאקי דערפאר דארפען מיר, יודען אלס טרייע בירגער פון דער מלוכה שטרעבען, אז דער נייער סיים זאל ווירקליך רעפרעזענטירען די ברייטסטע שיכטען פון פוילען'ס איינוואוינער, וועלכע זאלען זארגען פאר א שטארק, רעכטליך פוילען.

כאטש ס'איז נאך פריהצייטיג, פונדעסטוועגען וואלט נישט געשאדט, אז אונזערע כלל־טהוער און געזעלשאפטליכע עסקנים זאלען וועגען דעם זיך פערטראכטען.

עס איז א גורל־שעה פאר פוילען און מיר, יודען, דארפען נישט שטעהן פונדערווייטנס. ש.

קורצע ידיעות פון דער וועלט.

— דער מלוכה־פרעזידענט פראפ. איגנאצי מאשטשיצקי האט אונטערגעשריבען א פעראָרדנונג וועגען אויפלעזען דעם סיים און סענאט.

די נייע וואהלען וועלען פארקומען אין אנהויב נאוועמבער. דער נייער סיים זאל געוועהלט ווערען בלויז כדי צו קענען ענדערן די וואהל־ארדינאציע. אין צוזאמענהאנג מיט'ן פעסטשטעלען דעם טערמין פון די סיים־און סענאט־וואהלען איז שוין בעשטימט געווארען א הויפט־וואהל־קאמיסאר און א פערטרעטער.

— די לאגע אין סודעטען־לאנד איז ווייטער א זעהר געשפאנטע. צוליב די צאהלרייכע אינצידענטען און געשלעגערייען האט די טשעכישע רעגירונג ערקלערט אויסנאהמס־צושטאנד אין 8 סודעטען־קרייזען: עגער, נוידעק, פראזינעצע, עלבאגען, קאגען, קארלסבאד, פאלקענאו און טשעסקי קרומלאוו.

— אין די פרדסים פון דער קאלאניע באר־יעקב, אין דער נאהענט פון נס־ציונה איז דערשאסען געווארען דורך אראבישע אנפאלער דער 26־יעהריגער ארבייטער קלמן קעלמאן פון פוילען.

— דער פרייסישער פרעמיער מארשאל גערינג איז קראנק געווארען אין נירענבערג.

— נעבען לוד איז געפונען געווארען אנ'ערמארדעטער דער 26־יעהריגער זכריה לוי, א תימנ'ער יוד, עס איז אויך אומגעקומען פון אראבישע הענד דער 25 יעהריגער אדוואקאט יעקב קלינגער פון צפת.

— אין עלטער פון 74 יאהר איז אין שפיטאל אין ניו־יארק געשטארבען דער יודישער פיעסען־שרייבער אדאם מעסקא, וועלכער האט געשטאמט פון קאוונא.

— דער בעריהמטער פיאניסט ארטור רובינשטיין האט צוריקגעשיקט מוסאליני'ן, דעם איטאליענישען ארדער, וועלכען ער האט זיינער צייט ערהאלטען. רובינשטיין האט אויך אנולירט דעם קאנטראקט אויף א קאנצערטען טורנעע איבער איטאליען.

— אין נירענבערג איז געשלאסען געווארען דער 10־טער פארטיי קאנגרעס פון דער נאציאנאל־סאציאליסטישער פארטיי.

— אויף אנ'אויפנאהמע פאר אמעריקאנער זשורנאליסטען האט פרעזידענט רוזוועלט ערקלערט, אז אמעריקא איז נישט געבונדען מיט קיין שום אבמאך מיט די אזוי גערופענע איירָאפעאישע דעמאקראטיעס.

— די רומענישע רעגירונג פערעפענטליכט א דעקרעט, וואס פערבאט יודישע איינוואנדערער אריינצוקומען קיין רומעניען.

דער פרעמיער האט שוין פונאנדערגעשיקט צו די וואיעוואדעס, סטאראסטעס און שטאדט פערוואלטונגען צירקולארען וועגען די פארשטעהענדע גמינע און שטאדט ראט־וואהלען. דער צירקולאר שטרייכט אונטער, אז די כוונה פון דער רעגירונג איז, אז די וואהלען זאלען זיין פרייע און ערליכע.

— אין ווילנע האבען פאלאנגיסטען אין פערשידענע שטאדט־טיילען געשלאגען יודען און אויך אויסגעהאקט די שויבען אין א רייה הייזער, דערונטער אין דער וואוינונג פון דעפ. הרב רובינשטיין.

— אין קוטנע איז געשטארבען אין עלטער פון 91 יאהר די מוטער פון שלום אש.

— אין ווארשא איז פארגעקומען די דריטע וועלט־קאנפערענץ פון דער רעוויזיאניסטישער יוגענד־בעוועגונג בית"ר. צו דער קאנפערענץ זענען געקומען עטליכע הונדערט דעלעגאטען פון לאנד און אויסלאנד.

— אין ווארשא איז פארגעקומען דער 7־טער אלפוילישער צוזאמענפאהר פון די קליינהענדלער.

— אין לעמבערג איז פארגעקומען א צוזאמענפאהר פון יודישע ברויערייאייגענטימער.

— די אנפאלען פון די אראבישע טעראריסטען־באנדעס אויף פערשידענע פונקטען פון ישוב הערען נישט אויף. עס זענען אויך בעפאלען געווארען די פאליציי סטאציעס אין ראמאללאה, אכוגוש א. אנד. יעדעס מאל זענען די באנדעס צוריקגעשטויסען געווארען, דערביי האבען זיי געליטען פיעל געהרגעטע און פערוואונדעטע.

— דער 25־יעהריגער יודישער ארבייטער סעדיה שחר איז דערשאסען געווארען דורך טעראריסטען, בעת ער איז צוריקגעגאנגען פון דער ארבייט אין א פרדס ביי פתח תקוה.

— צוליעב די נייע טערראר־און סאבאטאזש־אקטען פון די אראבישע טעראריסטען האט די ארץ־ישראל־רעגירונג ערקלערט אויסנאהמס־צושטאנד פון 8 אווענד ביז 5 פארטאג כמעט אין גאנצען לאנד חוץ תל־אביב און ניי ירושלים. אין תל־אביב זענען מאביליזירט געווארען נייע 300 יודישע הילפס־פאליציאנטען צום ערפילען דעם ציווילען מארק דינסט אין די גרעניץ־קווארטאלען פון דער יודישער שטאדט. עס ווערט פארטגעזעצט דער בוי פון די גרעניץ־מויער צווישען תל־אביב און יפו.

— די 4 אראבישע צייטונגען פון א"י ערשיינען ווייטער נישט אלס פראטעסט געגען דער צענזור פון דער פרעסע אין לאנד.

— נישט ווייט פון עזה איז א גרופע יודישע ארבייטער בעגלייט דורך גפירים, בעשאסען געווארען פונ'ם בעהעלטניש דורך אראבישע טעראריסטען. עס זענען אומגעקומען די הילפס־פאליציאנטען: דוד קליין, 28 יאהר אלט, פון טארנאפאל, נפתלי רייך פון לעמבערג, דוד מינצער, צבי דיאמענד, 25 יאהר אלט.

— אראבישע טעראריסטען האבען אויסגעריסען פרוכט־בוימער אין יודישע פרדסים ביי אשדור, נישט ווייט פון רחובות, אויף א שטח פון 600 דונאם. דאס איז די גרעסטע פרדסים־פערניכטונג זינט די אונרוהען.

— אין ווארשא איז פארגעקומען דער 20 טער יובל־צוזאמענפאהר פון יודישען ארטיסטען־פעראיין.

בעקאנטמאכונג

די קהלה־פערוואלטונג איז דערמיט מודיע, אז צוליב דער נויטווענדיגקייט אדורכצופיהרען אין דער שטאדט שוהל א גרעסערען רעמאנט און דעקען א טייל הוצאות, וואס זענען פערבונדען מיט'ן אויסהאלטען א שטענדיגען כאר — וועלען אלע פלעצער סיי אין דער פרויען און סיי אין דער מענער־אבטיילונג אונטערליגען א ספעציעלען אבצאהל צו די פארשטעהענדע ימים־נוראים.

דער מינימום־אבצאהל פאר א פלאץ איז 5 זל.

אהן בילעט וועט נישט צוגעלאזט ווערען צו קיין זיץ־פלאץ, אויך אין דער מענער־אבטיילונג.

דער בילעטען־פערקויף וועט פארקומען פון זונטאג, דעם 18 ד.ח. פון 4 נאכמיטאג ביז 7 אווענד טעגליך אין דער קהלה קאנצעלאריע, אלעע 10.

קהלה־פערוואלטונג
אין טשענסטאכאוו.

טשענסטאכאוו, דעם 15 סעפטעמבער 1938 י.

בעקאנטמאכונג פון היגען ראבינאט

שוין מעהרערע מאל האט דער ראבינאט אויפמערקזאם געמאכט דער היגער יודישער בעפעלקערונג אויף דער הפקרות אין כשרות־געביט און אנגעוויזען, אז נאר אין די יאטקעס, ביי וועלכע עס הענגט א שילד UBÓJ RYTUALNY שטעהען אונטער דעם ראבינאט'ס אויפזיכט און נאר דארט קען געקויפט ווערען כשר פלייש.

טראץ דעם אבער איז פערהאן א גרויסע צאהל יודען, וועלכע גרינגשעצען דאס דערמאנטע און — צוליב עטליכע גראשען ביליגער — קויפען זיי פלייש אין נישט ריטועלע יאטקעס.

דער ראבינאט ווארענט דעריבער נאכאמאל, אז נאר אין די יאטקעס, וועלכע שטעהען אונטער השגחת הבדי"צ הפה, וואו דאס פלייש איז פערזעהן מיט זיגלען און פלאמבעס פון ראבינאט קען געקויפט ווערען כשר פלייש. אלע אנדערע פליישען שטעהען נישט אונטער'ן ראבינאט'ס אויפזיכט.

בירי"צ דפה

טשענסטחוב, בירח אלול תרצ"ח.

כל הקודם זוכה!

אין דער **שוהל „אהל יעקב"**
1־טע אלעע 4

זענען דא צו פערדינגען פלעצער פאר מענער און פרויען צו דאווענען די ימים נוראים און א גאנץ יאהר.

רעפלעקטאנטען קענען זיך ווענדען פון זונטאג, דעם 18 וזשעשען אן און ווייטער פון 4 ביז 6 נאכמיטאג אין אונזער שוהל.

די פערוואלטונג.

נירענבערג...

קליינער פעליעטאן

דאס מיינט מען נישט נירענבערג איצעק שיע, דעם איינציגען יוד, וועלכער ארבייט אין היגען מאגיסטראט, כאטש אז מען וויל שמועסן צוריק, האט עס יא א שטיקעל שייכות, ווי איהר וועט עס ווייטער זעהען. אויך מיין איך נישט דעם נירענבערג אברהם, דעם קאנפעקציע סוחר פון דער צווייטער אלעע, הגם אויך איהם קאן מען נישט זאגען, אז ער האט גאר קיין שייכות נישט מיט דעם נירענבערג, וואס איך וויל דא בעשרייבען. דערוויל מיין איך אבער נירענבערג, די שטאדט, וואס געפינט זיך אין דייטשלאנד און איז זינט היטלער איז געקומען צו דער מאכט געווארען די מעקא פון אבי־אבות הטומאה, פון אלעם בייזען און הינטישען רשעות.

כי מציון תצא תורה—און, להבדיל, פון נירענבערג געהט ארויס דאס גאנצע געמיינהייט. די סיטרא אחרא האט דארט געמאכט איהר וואוין ארט און פון דארט שיקט זי ארויס די גיפטיגע באצילען, וועלכע פערשפרייטען זיך איבער דער גאנצער וועלט.

די סיטרא־אחרא האט א גרויסען כח, זי האט די אייגענשאפט אנצושטעקען די אלע נישט־רייפע כחות, וועלכע ווירקען אין לעבען.

ווען מען זאל מאכען א חשבון פון דער פערדארבונגס־ארבייט, וואס נירענבערג האט פעראורזאכט אין משך פון די 5 יאהר, וועט דער סך־הכל זיין א טרויעריגער. נירענבערג האט אויף איהר געוויסען טויזענדער מענשליכע לעבענס, טויזענדער צובראכענע עגזיסטענצען אין דייטשען רייך און אויך איבער דער גאנצער וועלט.

נירענבערג קאן שטאלצירען. זי האט אנגעצונדען א פייער וואס צופלאקערט זיך, וואס אמאל אלץ מעהר.

צי איז דען די שפאנישע שרפה, וואו עס ווערען חרוב די בליהענדסטע שטעדט און עס פאלען מיליאנדער אונשולדיגע מענשען, נישט די פרוכט פון נירענבערג? צי וואלט זיך דען מוסאליני ערלויבט אויסצושעכטען טויזענדער אביסיניער און חרוב מאכען זייער היים, ווען נישט נירענבערג? צי וואלט דען רומעניען און אונגארן זיך ערלויבט ארויסצוגעבען די אנטי־יודישע געזעצען, ווען זי וואלט זיך נישט געשטיצט אויף נירענבערג? און איצט מוסאליני מיט זיינע ראסען־געזעצען, צי איז דען דאס נישט א רעזולטאט פון נירענבערג? אין אלע עקען וועלט, וואו דער גיפט פון נירענבערג האט גאר דערגרייכט, האט עס זיך אנגעצינדען אפילו אין די לענדער מעבר לים. דא שוואכער, אנדערשוואו שטארקער, נאר געווירקט האט עס און אומעטום זוערען געמאכט פרובען צו פערווירקליכען די תורת נירענבערג.

אויך ביי אונז זאל עס אפען געזאגט ווערען, פיהלט זיך, א שטיקעל ווירקונג פון נירענבערג. אויך ביי אונז האט זיך די לופט געביטען, זינט נירענבערג און וויפיעל מיר, זאלען צוליב פאליטישע סיבות נישט זיין פעראינטערעסירט צו ווייכען פון נירענבערג, וועלכע איז דער שונא פון א שטארק, גרויס פוילען, פונדעסטוועגען פאלען א סך ארונטער אונטער דער כשוף־ווירקונג פון נירענבערג, איבערהויפט ווען עס האנדעלט זיך בנוגע דער בעציהונג צו יודען.

אויף ארץ־ישראל, דאס צוקונפטלאנד פון יודישען פאלק, האט זיך נירענבערג געשטעלט פאר אנ'אויפגאבע צוצושטערען און מיט פערשידענע מיטלען האט זי אנגערייצט די אראבער אויף די יודען און די טעראריסטישע רויב אנפאלען זענען א רעזולטאט פון נירענבערג.

נירענבערג האט זיך געשטעלט פאר א ציעל מלחמה צו האלטען מיט'ן יושר און גערעכטיגקייט פון דער וועלט. זי וויל מיט'ן ווארצעל אויסרייסען אלץ, וואס האט א שייכות מיט גייסט, נשמה און הומאניזם. אשמדי אנערקענט נישט קיין רחמנות און מענשען־ליעבע, די הארטע, ברוינע פויסט איז זייער תורה. זיי פיהרען א קאמף מיט'ן קריסטענטום, וועלכער פרעדיגט ליעבע צום נאהנטען. זיי ווילען אויסווארצלען דאס יודענטום, וואס שטיצט זיך אויף די הויפט,עיקרים, וואס רופען זיך: אמת, שלום און יושר, און היות ווי דאס יודענטום איז דאס פיזיש שוואכסטע פאלק, ווארפט מען זיך מיט'ן גאנצען כח אויף יודען.

נירענבערג האט אויך אין יאהר 1938 געשטורעמט געגען יודענטום, וואס ליגט זיי ווי א ביין אין האלז. די יודישע עטיק, וועלכע איז איינגעווארצעלט געווארען אויך צווישען אנדערע פעלקער פון דער וועלט, איז א שרייענדע סתירה צום מהות פון נירענבערג.

אמאל, אין די אלטע צייטען, האט סען געריעדט וועגען די צוויי וועלט־כחות, וואס רייסען זיך צו בעהערשען די וועלט, רוים און ירושלים. רוים איז געווען די נעסט פון געצענדינערי און ירושלים — דער מקור פון גאטהייט. רוים איז בעזיגט געווארען, כאטש פיזיש איז ירושלים חרוב געווארען, דער גייסט פון ירושלים אבער האט בעזיגט דאס שטארקע רוים. היינט איז אנשטאט דאס אמאליגע רוים—נירענבערג.

עס קעמפען פונקט ווי אמאל ירושלים און נירענבערג.

נירענבערג איז היינט דער סינאנים פון די שווארצע טייוולאנישע כחות, וועלכע ווילען בעהערשען די גאנצע וועלט.

עד כאן נירענבערג.

איצט זאלען מיר א קוק טהון, ווי זעהט אויס די צווייטע זייט פון מעדאל, כ'מיין די יעניגע, וועלכע אנערקענען נישט נירענבערג, נאר האלטען זיך אין די מעטאדען, וועלכע מען רופט אויפ'ן מאדערנעם לשון: דעמאקראטיע. וואס טהוען זיי אבצושוואכען דעם שווארצען גייסט פון נירענבערג. אויך דא דארף מען מאכען א שטיקעל חשבון הנפש, דער סך הכול וועט אבער זיין א נישטיגער. און פאקטיש ווען מען זאל נעמען לויט דער צאהל און כח פון די לענדער, ווען מען זאל נאר בלויז נעמען די דריי גרויסע וועלט־מלוכות ענגלאנד, אמעריקא און פראנקרייך און פערגלייכען מיט דייטשלאנד, איטאליען און אפילו מיט יאפאן צוזאמען, זענען די דעמאקראטישע מלוכות מעהר אין צאהל ווי אויך אין פערמעגענס און פונדעסטוועגען ווייזען זיי ארויס א צו־שוואכען ווידערשטאנד. פאר וואס דאס איז אזוי, איז נישט מיין אויפגאבע. מיר שטעלען נאר פעסט פאקטען. וואס מעהר שוואכקייט די דעמאקראטישע מלוכות ווייזען ארויס, אלץ מעהר חוצפה'דיגער ווערען די שווארצע כחות. והראיה, ווען די דעמאקראטישע מלוכות הויבען אמאל אן צו רעדען שארפע דבורים, ווערען די שווארצע כחות צושומעלט און דערשרעקען זיך. פארוואס אבער די קעמפער פאר יושר און גערעכטיגקייט נוצען נישט אויס זייער גבורה צו דערשטיקען די בייזע גיפטיגע בעסטיע לעולם ועד איז שווער צו פערשטעהן...

וואס טהוען מיר יודען געגען נירענבערג, געגען אונזער דם־שונא? כמעט גארנישט. דאס איינציגע ווירקזאמע מיטעל, וואס מיר טהיען יא געגען נירענבערג איז א תענית־צבור...

צום סוף וויל איך ערקלערען וועגען אונזערע היימישע נירענבערגס, אויך דאס וואס אין אזא שטאדט ווי טשענסטאכאוו מיט קנאפע 30 טויזענד יודען ארבייט נישט מעהר אין מאגיסטראט ווי איין־איינציגער יוד איצעק שיע נירענבערג, איז אויך אביסעל שולדיג דערין נירענבערג און דאס וואס אברהם נירענבערג דער קאנפעקציע־סוחר פון דער צווייטער אלעע, ווערט פיקעטירט דורך די „נארא" און מען וויל איהם פערניכטען, איז אויך נאר אדאנק נירענבערג.

זאל פערצייכענט ווערען אין יאהר 1938. ווען די ציוויליזאציע האט אנגעשפארט אין די פערווארפענסטע מקומות, ווען די טעכניק האט דערגרייכט צום קולמינאציאנס פונקט, אז אין דער דאזיגער צייט קאן נאך עגזיסטירען און ווערט טאלערירט אזא מיטעלאלטערליכער שווארצער געצענדיגערישער קולט, ווי עס איז נירענבערג.

עס איז די שאנדע פון אונזער לעבען, פון אונזער צייט, אז דאס דאזיגע העסליכע געשפענס, וואס עס שטעלט מיט זיך פאר נירענבערג.

סמאל

פאַרוואָס מאָהנען מיר נישט אונזער חוב?

פון פסח קאפלאן

הייסט עס, אז אין אלע שוידערליכע גרוילען, וואס קומען אויף אונז יודען אין דייטשלאנד, אינ׳ם גאנצען גיהנום, וואס די נאצי רעגירונג האט פאר אונז צוגעגרייט, זענען אינדירעקט שולדיג נאר די אנדערע פעלקער.

אזוי האט דערקלערט דער געוו. אמעריקאנער אמבאסאדאר אין בערלין פראפ. דאָרד.

היטלער האט דערזעהן א דערנידעריגט און אבגעשוואכט דייטשלאנד, וואס איז נאך דער מלחמה געווען נידערגעשלאגען און צובראכען, אונטער א מלחמה חוב פון 156 מיליארד מארק און ביי כסדר׳דיגע סטראשונקעס מצד פראנקרייך, אז אויב זי וועט נישט בעצאהלען דעם חוב, וועט עס דערגעהן צו אן אקופאציע.

האט דייטשלאנד געמוזט געפינען א שעיר לעזאזל פאר די דורכגעפאלענע נאציאנאליסטישע עמאציעס, און היטלער האט פון זיין קארטען פאליע ארויסגעטאשט דעם עלצטען פאליטישען טריומף, דעם יודען.

אזוי איז די יודען-געטא און יודען-שנאה געווארען דער אייל און שפייז פון היטלערס נאצי מאשין.

די וועלט האט דעם דייטשען פאלק צו שטארק צוגעדריקט, האבען די דייטשען אויסגעלאזט זייער כעס צום שוואכסטען פאלק אין דער וועלט, דעם יודישען.

אויב אזוי, פרעגט זיך, פארוואס זאלען מיר נישט מאָהנען ביי דער וועלט זי זאל אונז קאמפענסירען פאר די אלע פערשארפטע גיהנום-יסורים?

ביי היינטיגען טאג זענען פערהאן אין דער וועלט בלויז צוויי פעלקער, וואס ווייזען ארויס פאר אונז א טראפען אויפמערק און אינטערעס. גראד ביידע ענגליש-ריידענדיגע פעלקער: ענגלאנד און אמעריקע.

ענגלאנד האט צוויי בארירער-פונקטען מיט יודען, ווייל זי איז פון איין זייט א ביבל-פאלק און פון דער אנדערער זייט א קרעמער פאלק. און אמעריקא האט מיט אונז איין שייכות, ווייל מיר זענען אין איהר א גרויסער קיבוץ און שפילען א בעזונדער אנזעהעווודיגע ראלע אין איהר פאליטיק און ווירטשאפט.

האט ענגלאנד גענומען אויף זיך צו בעזארגען אונז מיט אן׳אייגענער קליינער מלוכה און אמעריקא האט געשאפען אן׳ארגאניזאציע צו העלפען די פליטים אויף אנדערע אופנים.

די אנדערע פעלקער האבען נישט פאר אונז קיין שום התחייבות. ווער ס׳העלפט נאך צוציהען דעם שטריקעל אויף אונזער האלז און ווער ס׳שטייט אן א זייט און טינקט קיין פינגער נישט איין אין קאלטען וואסער.

אז א יוד ראטעוועט זיך פון נאצישען קאלך אויווען און ענטלויפט אין איינעם פון יענע לענדער, טרייבט מען איהם ווי א הינט, אדער מ׳ווארפט איהם ארייין ערגיץ אין א באראק, ווי אן׳אומווירדיגע פגירה. קיינער פון די 30 פעלקער, וואס זענען געווען רעפרעזענטירט אין עוויאן, האט נישט ארויסגעוויזען די מינדעסטע הומאניטארע בעציהונג צו די אונשולדיגע קרבנות פון ווערסאלער טראקטאט, קיינעם איז אפילו נישט איינגעפאלען צו פרובען אינטערווענירען אויפ׳ן פאליטישען וועג, מאכען א וועלכען ס׳איז פיזישען פיהלבארען דרוק אבצוהאלטען דעם מלאך המשחית פון זיין ווילדער, טויטליכער וואקכאנאליע.

ווען מ׳וואלט אנגעריהרט איין פוסטריט פון זייער טעריטאריע, וואלטען נאטעס געפלויגען, ארמעען מאביליזירט געווארען. א מלחמה דערקלערונג וואלט געקומען, מיט פייער און בלוט וואלט מען דעם אייגענעם באדען פערטיידיגט און אבגעשלאגען.

און דא טרעט מען מיט די פיס הונדערטער טויזענדער אונשולדיגע מענשען, מאן און פרוי, אלט און יונג, מ׳טרענט זייערע אדערן און לאזט שפריצען זייער בלוט, מ׳בע׳גזל׳ט זייערע לעבענס און פערמעגענס, מ׳בעגייט מורא׳דיגע געוואלד-אקטען אנטקעגען וועלכע די אמאליגע אינקוויזיציע-פייניגונגען זענען א קינדערשפיל, מ׳טהוט אב די שענדליכסטע און נידערטרעכטיגסטע פערברעכערישע מעשים פאר די אויגען פון דער וועלט און אלע זעהען און ווייסען און קיינעם ארט עס נישט, ווי מיר וואלטען געווען נישט מענשען, נאר ווערים קריכעדיגע, וואס מ׳מעג זיי צוטרעטען אונבעשטראפט!

אויב די דאזיגע אלע אונערהערטע בייזוויליגקייטען ווערען געגען אונז געטהון צוליב שנאה און נקמה אנטקעגען די פעלקער, דארפען זיי דאך אונז ענטפערען דערפאר. און אויב זיי קענען נישט אבהאלטען די רשעות׳דיגע האנד, וואס שלאגט און פייניגט אונז מיט תליון׳ישער אכזריות, פארוואס זאלען זיי אונז נישט צוטוליען צו זיך, נישט לאזען די קרבנות פון זייער אייגענער באנקראטירטער פאליטיק געפינען אן׳אזיל אין זייערע גרעניצען?

צי קען נישט א מיליארד ציווילזירטע מענשען געפינען אן׳ארט פאר א האלבען מיליאן גע׳רודפ׳טע נעוונד׳ניקעס, וואס שטעהען גלייך מיט זיי אויף איין שטאפעל פון ציוויליזאציע און קולטור?

וואס בעהאלטען זיי זיך הינטער׳ן מאנטעל פון אויפנאהם-פעהיגקייט, בעת זיי זענען אונז שולדיג א חוב און ס׳איז שוין דער העכסטער טערמין איהם צו צאהלען.

156 מיליארד האבען זיי מוחל געווען דייטשלאנד, אונטער׳ן קנוט פון דער ווירקליכקייט — מיט בלויז צעהן מיליארד א הלואה וואלט מען דאך געקענט ארויסראטעווען פון גיהנום דעם האלבען מיליאן יודען און פרענגען זיי אין א רוהיגען ווינקעל, וואו זיי וואלטען געגעסען ברויט פון זייער פראצע, העלפענדיג ווייטער, ווי פריהער, דעם אויפשטייג פון דער וועלט-קולטור.

ווי קען עס א וועלט אזוי אומגערעכט זיין אנטקעגען אן׳אונטערדריקטען און געפייניגטען פאלק —

צוליעב דער שולד פון דער וועלט גופא?

די גאנצע וועלט אין מורא פאר א יחיד

די גאנצע וועלט איז אנגעשטרענגט אין דער געוואלדיגער שפאנונג מכח דעם קאנפליקט אין טשעכיע, וועלכער קען א ליאדע רגע עקספלאדירען אין א שרעקליכער אייראפעאישער מלחמה.

אויב מ׳זאל פערגלייכען די יעצטיגע שפאנונג צו דער אנגעשטרענגטער שטימונג, וואס האט געהערשט אויף דער וועלט אין די יולי טעג 1914, פאר׳ן אויסברוך פון דער וועלט מלחמה, קען מען צוו. אנד. בעמערקען פאלגענדיגען שארפען חילוק:

דאמאלס האבען געפיהרט די גרעסטע צוויי אויטאקראטען-קאמאנדירען, דער קייזער ווילהעלם און דער צאר ניקאליי. ביידע ארומגערינגעלט מיט קליקעס אינטריגאנטען, ביידע האבען אנגענומען בעשלוסען אין די פינסטערע קאמערען אויף זייער אייגענער אחריות און ס׳איז עד היום נישט פעסטגעשטעלט, ווער פון די צוויי האלב משוגענע וועלט געביטערס איז געווען דער שווינדלער און ווער דער בעשווינדלעטער אין דער מורא׳דיגער בלוט פערגיסונג, גיכער זענען זיי ביידע שולדיג צוליעב זייער איגנארירען דעם ווילען און נישט שאנעווען די מיליאנען לעבענס פון זייערע פעלקער, זוכענדיג נאר צו בעפרידיגען זייערע קרענקליכע עגאאיסטישע אמביציעס.

היינט שטעהט פון איין זייט בארירער איין איינציגער אויטאקראט—דיקטאטאר מיט אמביציעס און מעגליכקייטען נאך גרעסערע, ווי די אמאליגע געקרוינטע דעגענעראטען און פון דער אנדערער זייט שטעהן א גאנצע רייה פעלקער, בראש מיט רעגירונגען דעמאקראטישגעבליבענע און מיניסטארען און פארלאמענטען האלטען כסדר אין איין קאנפערירען און זוכען פלענער, ווי איינצוצאמען די צעווילדעוועטע אפעטיטען פונ׳ם פערצערטעלטען יחיד און זיי געפינען נישט די ריכטיגע עצה. דער דאמאקל שווערד ליגט דער וועלט אויפ׳ן האלז און קען אלע ווילדע אראבפאלען און אדורכפיהרען די אמת׳ע שחיטה.

ווארום ס׳איז דאך קיין ספק נישט, אז דער סכסוך געהט דא נישט מיט טשעכיען, נאר מיט׳ן גרויסען קאנצערן פון פעלקער, וואס שטעהט הינטער איהר און ווארט מיט איינגעהאלטענעם אטעם אויף דער ענטוויקלונג פון די אונטערהאנדלונגען ביי דער בעטייליגונג פונ׳ם וועלט-סכסוך, דעם ענגלישען פארשטעהער לארד ראנסימען.

און די שפאנונג איז בעזונדער גרויס טאקע צוליב דעם, וואס מ׳האט צו טהון מיט א יחיד, וועלכער האט זיין פארלאמענט און זיין מיניסטארען קאבינעט און דער קאמערא אבסקורא פון זיין אייגענעם געהירען און קיינער קען נישט וויסען, וואסערע החלטות ס׳ווערען דארט פלוצים אנגענומען.

מיטאמאל, אינמיטען דער אנגעצויגענקייט. דערוויסט מען זיך פלוצים, אז קאנצלער היטלער האט זיך בעוויזען ביי דער פראנצויזישער גרעניץ, און האט דארט לוסטריוט זיינע מאנעווערירענדיגע מיליטער אבטיילען און מ׳מוז זיך שוין ברעכען דעם מוח, צי האט דער פיהרער שוין נישט ברעה ארויסצושפרינגען מיט עפעס א סיורפריז מכוח דעם אלטען קאנפליקט אויף יענעם געביט, א קאנפליקט, וואס דויערט נאך, ווי א בייזער שלאנג אויפ׳ן וועג פונ׳ם שלום זינט פראנקרייך האט רעאנעקסירט די צוויי פראווינצען עלזאס און לאטערינגען, אדער ער וויל דא סתם פערזיכערען דעם פראנט, כדי צו קענען רוהיגער זיין מיט׳ן פראנט ביי טשעכיען און אפשר מיינט ער גארנישט, ווייל סוף כל סוף האט דאך דער קאפ פון א רעגירונג דאס רעכט צו בעטראכטען אין שלום צייט זיינע מיליטערישע כוחות.

און אט געהט אויף אונז א נירענבערג און מיט הארצקלאפעדיגער אומרוהיגקייט ווארט מען אויף די נייע פאסטולאטען, וואס היטלער וועט דארט לאזען הערען.

און וואס איז די פעולה, וואס מ׳וועט

וואָס געהערט, וואָס געזעהן.

יודעלעך אין חדר אריין...

אמאל איז דאס געווען א וויץ, מאטעריאל פאר פעליעטאנען, היינט אבער איז עס מעהר קיין וויץ נישט, גרויסע יודען ערפאהרענע, אלטע כוחרים, דארפען זיך איצט אוועקזעצען אויף דער באנק, וואו מען וועט מיט זיי קנעלען הלכות קאמערץ.

עס איז א דבר ידוע לכל, אז יודען זענען פעהיגע סוחרים און פון דאנען נעמט זיך טאקי דער כעס צו זיי, די שנאה, וואס ווערט פערוואנדעלט אין א קולט. כאטש צוריק געשמועסט האבען יודישע סוחרים געזינדיגט דערמיט, וואס זיי האבען שטענדיג פערקויפט זייערע סחורות פאר א שפאסביליגען פרייז, אבער די טענה איז שוין היינט נישט אקטועל, מחמת היינטיגע צייטען, בעת עס איז ערקלערט געווארען אן׳אונבארמהערציגער קאמף געגען יודישען האנדעל אויף דער גאנצער ליניע, איז דאס פערקויפען ביליג, געווארען דער איינציגער אבוועהר-קאמף געגען דער דאזיגער וואקכאנאליע.

עס ווערען אבער געשאפען נייע גזירות אויפ׳ן סוחר׳טום, מען פרובירט מיט אלע מיטלען די יודען אוועקצוטרייבען פון מסחר, מוזען די יודען פונקט, אזוי ווי יעדעס בעשעפעניש, וואס קעמפט פאר זיין דערהאלטונג, מוזען אויך די יודישע סוחרים זיך ראטעווען פון דעם דאזיגען פרוב זיי צו פערטיליגען אין איינע פון די מיטלען איז זיך צו פערפולקאמענען אין הלכות מסחר, וואס זאל זיין צוגעפאסט צו דער איצטיגער צייט.

דער היגער יודישער סוחרים פעראיין ווי אויך די קליינהענדלער ארגאניזאציע ארדנען איין אזעלכע סוחרישע קורסען, וואו מען וועט קנעלען מיט די יודישע סוחרים הלכות קאמערץ, צוגעפאסט צו דער איצטיגער צייט.

זאל מען דא זאגען אפען, אז א סך יודישע סוחרים און צו וואס לייקענען, זעלטען ווער פון די יודען, וועלכע לעבען זיך אויס פון מסחר, האבען געענדיגט א האנדעלס שולע, אז זיי האבען איינגאנצען נישט נויטיג געהאט דאס לערנען, די פראקטיק איז געווען זייער בעסטער לעהרער. הפנים אבער, אז עס זענען געקומען נייע צייטען, צייטען וועלכע פאדערען, אז דער יודישער סוחר זאל זיין ווידערשטאנדספעהיג געגען די אלע שטורם ווינדען, וועלכע בושעווען איבער זיין קאפ, כאפט מען זיך אן אין רער עצה: אוועקזעצען זיך אויף דער שול באנק און זיך אויסלערנען האנדלען.

פאר א סך עלטערע סוחרים זעהט דאס אויס ווי חווק. הערסטו—טראכטען זיי זיך—אבגעהאנדעלט א גאנץ לעבען, חתונה געמאכט קינדער פון האנדעל; איך דערקאן דאך א קונה און דער גאז, צי ער וועט קויפען, צו ער קומט בלויז אנקוקען, וועלען זיי איצט קומען און מיך לערנען אויף דער עלטער, ווי אזוי צו האנדלען. אזוי איז עס אבער, מיינע פריינד, מיר לעבען היינט אין אזעלכע אויסטערלישע צייטען, אז מען טאר פון קיין שום זאך, ווען זי זאל אויסזעהען ווי לעכערליך, נישט חווק מאכען, נאר אראבבויגען דעם קאפ און זאגען גם זו לטובה און ארויסגעהענדיג פון דער דאזיגער הנחה זאגען מיר צו אייך: יודישע סוחרים, יודישע קליינהענדלער, הערט זיך צו צו די רייד פון אייערע ארגאניזאציעס, זעצט זיך אויף דער שולבאנק און לערנט אייך אויס האנדלען לויט׳ן נייעם סיסטעם.

יודעלעך אין חדר אריין...

אין דער ריכטיגער צייט

אזוי פיעל גיפט ווערט אין משך פון יאהר אויסגעגאסען אויף יודען אין די פערשידענע צייטונגען, איז דאס נאך ווייניג זענען נאך פערהאנען ספעציעלע ספזאגען, ווען מען בעגנוגענט זיך נישט בלויז מיט די חיה׳שע פרעסע, נאר מען גיט ארויס ספעציעלע פלוג בלעטלעך מיט די העסליכסטע בלבולים און זלזולים אויף יודען.

דאס איז פאר זיי ימים-טובים און אויך בעת׳ן שול יאהר.

דאכט זיך מיר, אז דער עולם איז שוין אויף דעם געביט גענוג בעוואוסטזיניג, זיי ווייסען שוין גאנץ גוט, אז ביים יוד טאר מען נישט קויפען, או דער יוד איז דער „שונא" או"ו אז"וו, פונדעסטוועגען אבער פערלאזען זיך נישט אונזערע שונאים אויף דעם אלעם און יעדעס מאל מוזען זיי נעביך זיך בעמיהען און אויפמערקזאם מאכען דעם עולם, אז זיי זאלען געדענקען, ווי זיי האלטען אין דער וועלט און נישט חס ושלום, אריינפאלען צו דעם פערשאלטענעם יודען אין געוועלב אריין.

אויך ביים היייריגען שול יאהר האבען די גיפט-מישער ארויסגעלאזט זייערע מענשען פראסערישע פראקלאמאציעס, אנגעפיקוועט פול מיט גיפטיגע שנאה צו יודען. „קיין איין גראשען נישט דעם יוד", אין פלוג האט זיך געדאכט, מילא, אזעלכע אויפרופען זענען גיט אין ווארשא, לאדז, קראקא, לעמבערג, וואו ס׳זענען פערהאנען יודישע ביכער געשעפטען, אבער וואס פאר א זין האט דאס ארויסצולאזען אזעלכע פלוג-בלעטער אין טשענסטאכאוו, וואו ס׳איז פאראיאהרען ליקווידירט געווארען דאס איינציגע יודישע ביכער-געשעפט. הפנים אבער, אז דער אויפרוף האט זיך אויך געפאסט פאר אונזער שטאדט, ווייל אין דער לעצטער מינוט הארט פאר׳ן שול-יאהר, האט זיך אויך ביי אונז געעפענט א יודיש געשעפט מיט ביכער. און דאס איז אין דער ערשטער אלעע אין דער קאלעקטור פון ס. באזשיקאווסקי.

לויט מיינע אינפארמאציעס האבען אפילו קריסטליכע שילער, הגם אין א קליינער צאהל, אבער פארט האבען קריסטליכע שילער אויך געקויפט אין דער יודישער קראם, כאטש ס׳האט נישט געפעהלט ווידער קיין יודישע שילער, וועלכע האבען געמאכט זייערע איינקויפען אין די קריסטליכע ביכער-געשעפטען, ביי די, וועלכע האבען פינאנסירט דעם העסליכען אויפרוף געגען יודען. נו, מילא, וויסען מיר דאך שוין, אז מיר, יודען, כאטש מען שפייט אונז אין פנים מאכען מיר זיך נישט וויסען און שמייכלען נאך דערצו. מען קאן עס אויך „פערטיידיגען", אז מיר יודען פיהרען נישט קיין באיקאט, דער יודישער יוגענד איז פרעמד דער דאזיגער שנאה-בעגריף, אבער דערפרעהענד איז, אז טראך די אלע פאשקיוילען, וועלכע זענען אנב פערשפרייט געווארען לעגאל, זענען דאך נישט געווען בכח אלע אבצוז׳סמ׳ען און דאס אליין איז שוין א גענוגענדע טרייסט.

דער רוב יודישע שילער האבען צוליב דער נייער יודישער ביכערקראם, נישט געדארפט זיך צו שטיפען דארט, וואו מען שפייט אויף זיי, נאר האבען זיך פריי געקאנט אויסוועהלען זייערע ביכער ביי זיך אין דער יודישער קראם.

דאס יודישע טשענסטאכאוו האט ווארים בעגריסט די ערעפנונג פון א יודישע קסענגארניע, וואס איז געקומען אין דער ריכטיגער צייט.

די יודישע היטעלעך געהען אונטער

א היינטצייטיגער יונגערמאן קאן זיך נישט פארשטעלען וויפיעל צרות מען האט געהאט מיט א דרייסיג יאהר צוריק, בעת א חסידישער יונגערמאן האט געוואלט זיך אנטהון א קאפעלוש. עס איז געווען אן׳אומגליק אין דער משפחה, דער יונג איז אויסגעגאנגען לתרבות רעות. מעהר פאנאטישע עלטערן האבען עס געהאלטען פונקט אזוי ווי שמד. דער שרייבער פון די שורות האט געהאט צרות צרורות, בעת ער האט זיך אנגעטהון א פאפירען קאלנערל און ווער שמועסט מיט יאהרען שפעטער, ווען עס האט געהאלטען ביי א קאפעלוש איז דאך געווען סכנות נפשות. היינט אבער איז אנטהון א קאפעלוש זעהר לייבט. און נישט בלויז יונגעלייט, וועלכע ווילען אויסזעהען אייראפעאיש, נאר אויך אלטע חסידישע יודען טהוען היינט אויס די יודישע היטעלעך און טהוען אן, מעשה דייטש, קאפעלושען.

די לעצטע יאהרען האבען א גאנצע רייהע טשענסטאכאווער חסידישע יודען אראבגעווארפען פון זיך די יודישע היטעלעך, א סך האבען עס געטהון נאכדעם, ווי זיי זענען געפאהרען קיין אויסלאנד, איז צוריקקומענדיג זענען זיי שוין פערבליבען אין די קאפעלושען. לכתחילה האבען זיי דעם קאפעלוש נאר אנגעטהון אין דער וואכען, דאגעגען שבת צום דאווענען האבען זיי צוריק אנגעטהון דאס היטעל. מיט דער צייט אבער טהוען זיי שוין אפילו שבת אויך נישט אן דאס היטעל און האבען זיך פערקנסט מיט׳ן קאפעלוש.

פערהאנען צווישען זיי אזאלכע, וועלכע האבען צוזאמען מיט׳ן היטעלע אויך זיך אויסגעטהון פון אנדערע זאכען, וואס זיי וואלטען בשום אופן נישט געקאנט דערגרייכען, טראגענדיג דאס היטעלע, אבער מיט די פערשוינען איז עס שוין אוועק אזוי ווייט, אז וועגען זיי לוינט נישט צו רעדען. איך בין דא נאר אויסען צו רעדען וועגען די, וועלכע האבען ערשט נישט לאנג געמוסרט די יעניגע, וועלכע האבען געוואגט אנצוטהון קאפעלושען און אט האבען זיי אליין אויסגעטהון די יודישע היטעלעך און אנגעטהון קאפעלושען.

דער לעצטער, וועלכער האט אנגעטהון א קאפעלוש איז דער ה׳ מיכל לייב, און דעם אמת מוז מען זאגען, אז דער קאפעלוש קליידט איהם בעסער ווי דאס טוכענע היטעל מיט דער הויכער דענקע.

אויב עס וועט ווייטער אזוי געהן, וואס וואלט געווען לויט אונזער מיינונג זעהר ווינשענסווערט, וועט מען קאנען זאגען אויף בעשטימט, אז די יודישע היטעלעך געהן אונטער...

ער וואונדערט זיך זעהר...

יענע וואך שטעלט מיך אב א יוד און האט צו מיר א טענה, הלמאי מיר שרייבען ווייניג וועגען דעם ענין פשרות. צופעליג האב איך נישט גע-

איהם מאכען קאנצעסיעס אינ'ם טשעכישען סכסוך, וואס מ'וועט איינטיילען דאס לאנד אויף קאנטאנען און געבען די סודעטען-דייטשען די ברייטסטע אויטאנאמיע, אז ס'וועלען באלד ארויסקומען נייע פאדערונגען פון אנ'אומגעזעטיגטען הערשער אפעטיט, וועלכע וועלען ווייטער האלטען די וועלט אין דערזעלביגער קאשמאר-פאניק, וואס לאזט נישט רעגולירען די ווירקליכקייט און נארמאליזירען דעם טאג טעגליכען לעבען, ווייל מ'געפינט זיך תמיד אין דער הויכער טעמפעראטור פון מלחמה-פיבער.

פארוואס-זשע, פרעגט זיך, האט די גאנצע וועלט מורא פאר א יחיד? אלע מיליטערישע און פאליטישע ספעצען שטעלען פעסט אין איין קול, אז דייטשלאנד קען זיך איצט נישט שלאגען, ווייל זי איז סיי נומעריש און סיי פינאנציעל שוואכער פון איהר'ע געגנערס און מ'קען דאך זעהן מיט אנ'אומבעוואפענט אויג, אז אויב זי זאל האבען ענטגעגען זיך ענגלאנד, פראנקרייך, אמעריקא און ראטען-פערבאנד, פליוס א גאנצע רייהע קליינע מלוכות, ווי טשערטשיל, למשל, קאנסטאטירט איז דער אויסגאנג פון צוזאמענשטויס שוין פאראויס א בעשטימטער, בפרט, אז אינ'ם פראצעס פון דער מלחמה גופא קענען געמאכט ווערען די צוגרייטונגען, ווי מ'ווייס פון דער פראקטיק, האבענדיג דערצו אומאויסשעפליכע קוואלען פון רויה-שטאפען, גאלד און... הארמאטען-פלייש, וואס-זשע איז די מורא?

נאר ווידער דאסזעלביגע: דער כוח פונ'ם יחיד ליגט טאקע דערין, וואס ער איז א יחיד און קען גיך ווי א בליץ אננעמען זיינע דעציזיעס און אויספיהרען זיי.

אין דער פריהערדיגער מלחמה זענען די דייטשע פולקען אין משך פון עטליכע שעה שוין געווען אויף דער בעלגישער טעריטאריע, כמעט הינטער פאריז, בעת די געגנערס האבען אליין זיך געשלאגען מיט דער דעה, צי זיי זאלען זיך געהן שלאגען מיט'ן שונא. ענגלאנד איז צוגעטרעטען צו דער מלחמה ערשט אין עטליכע טעג שפעטער, און ס'איז שוין פעסטגעשטעלט געווארען, אז ווען ענגלאנד וואלט זיך פריהער דעצידירט דערויף, וואלט דייטשלאנד זיך אבגעהאלטען און די גאנצע מלחמה וואלט נישט פארגעקומען. איטאליע האט זיך געוואקעלט צווישן די נייטראלע מלוכות און דער קאאליציע און האט ערשט אין א וואך ארום בעשלאסען ברעכען איהר אבמאך. אמעריקא האט דריי יאהר געלאזט אייראפע אבגעהן מיט בלוט, דערביי געמאכט געשעפטען און צוגעשטעלט אמוניציע ביידע צדדים ביז זי איז אליין געווארען אונזיכער אויפ'ן אטלאנטיק מיט די דייטשע או-שיפען, ערשט דאמאלס איז זי ארויס און געהאלפען געבען דעם געגנער דעם דעצידירענדען קלאפ. רומעניע האט א פאר יאהר געווארט, ביז זי האט זיך ענטשלאסען שטעלען זיך אויף איין צד. און רוסלאנד – זי האט נישט אויסגעהאלטען די נערווען-אנשטרענגונג, אינמיטען דער מלחמה געעפענט דעם פראנט, דאס מיליטער איז אין שטיקער צופאלען געווארען, ווי א צופוילטער גוף און זי האט געשלאסען מיט דייטשלאנד דעם שענדליכען בריסקער שלום.

היינט זאגט מען, אז די פעלקער האבען בעשלאסען געגען דייטשלאנד אנ'ענטשידענעם ווידערשטאנד. אבער ווער ווייס, ווי ס'וועט אויסזעהען אין דער ווירקליכקייט, בשעת ס'וועט אויסשלאגען די שעה פונ'ם וועלט-גורל? ווי לאנג ס'וועט דויערען אנצושטעלען די שווערע דעמאקראטישע מאשינקעס ביז זיי זאלען זיין בכוח צו פערמעסטען זיך מיט'ן גיך שיסענדיגען ווילען פונ'ם יחיד?

דערצו זענען די מאסען אין די דעמאקראטישע לענדער נישט דערצויגען מיליטאריסטיש און זיי האבען נישט געגעבען קיין מאנדאט זייערע אויסדערוועהלטע אין די פארלאמענטען, צו שפעקולירען מיט מענשליך בלוט אויפ'ן פאליטישען יריד און ווי ס'זאל שפעטער נישט אויספאלען דער רעזולטאט פון דער מלחמה, קענען די רעגירערס ביי זיך נישט פועלן מיט'ן גרינגען הארץ צו שיקען אויפ'ן פייער מיליאנען יונגעלייט, אבגעריסענע פון ווארשטאטען, שול-בענק און פולטען, און אנפילען מיט זיי די בית עלמינס, שפיטעלער און אינוואלידען הייזער, בעת דער מושל יחיד האט זיין יוגענד מיליטאריזירט, אויסגעמושטירט, נאך ביי דער מוטערס ברוסט זיי אויסגעקליידט אין כאקי, מיט שליפעלעך אויף די אקסלען, און געלאזט צוזאמען מיט'ן זויגען די מוטער מילך, איינזאפען די בלוטיגע אינסטינקטען פון דער ספעציפישער דערציהונג און „צופאסונג".

אט דאס איז דער כוח פונ'ם יחיד און דערפאר די מורא פונ'ם רבים.

פ. ק.

אנטי-יודען-העצע אין פינלאנד

(א בריף פון העלסינגפארס)

אויך אין פינלאנד איז איצט מיטאמאל אקטועל געווארען די יודען-פראגע. הגם אין גאנץ פינלאנד לעבען אינגאנצען ארום צוויי טויזענד יודען, מערקען זיך דא לעצטענס זעהר שטארק די אנטיסעמיטישע שטימונגען. די אנטיסעמיטישע פרעסע נוצט אויס דעם אנקומען פון איבער הונדערט יודישע פליטים קיין פינלאנד, כדי צו העצען געגען די יודען. אין דער פרעסע ווערט געפיהרט א פאלעמיק וועגען די יודישע פליטים און פיעלצאהליגע ארגאניזאציעס און פעראיינען, ווי דער האנדווערקער-פערבאנד, סוחרים-פערבאנד א. א. האבען אבגעגעבען דער רעגירונג מעמאראנדומס מיט דער פאדערונג נישט נאר נישט אריינלאזען נייע יודישע פליטים קיין פינלאנד, נאר ארויסשיקען די יעניגע, וואס לעבען שוין דארטען. דער ערשטער שעיר לעזאזל דערפאר, וואס אין פינלאנד זענען געקומען און לעבען 100 יודישע פליטים, זענען די ארטיגע יודען און די יודישע קהלה. צו דער יודישער קהלה קומט מען מיט טענות, הלמאי זי האט „אימפארטירט" דייטשע און עסטרייכישע יודען און פארוואס זי זארגט נישט דערפאר, זיי זאלען וואס גיכער אוועקפאהרען.

אין צווישען די אנטיסעמיטישע שטימונגען און פאלעמיק קלינגען ווי א קול אין מדבר די פראטעסטען פון די 3 פינלענדישע ווירטשאפטלער – די פראפעסארען הירן, עריך הארנבארג און האנס רואין. די דריי פראפעסארען פראטעסטירען עפענטליך דורך דער ארטיגער שוועדישער פרעסע געגען דעם בעשלוס פון דער פינלענדישער רעגירונג צוריקצושיקען קיין דייטשלאנד די 55 אומגליקליכע יודישע פליטים, וועלכע זענען געקומען אהער מיט'ן דאמפער „אריאדנע".

„פינלאנד – זאגען די פראפעסארען אין זייער פראטעסט – וועלכע איז א לאנגע צייט אליין געווען אונטערדריקט, טאר זיך נישט דערלויבען אזא בעציהונג צו אומגליקליכע גערודפ'טע מענשען.

א קליינע נאציע וואלט פיעל מעהר אימפאנירט פאר דער עפענטליכער מיינונג פון דער וועלט, ווען זי וואלט אריינלאזען די 55 אומגליקליכע און נישט צוריקשיקען זיי – אפשר אויף א זיכערען טויט.

עס זענען פערשטענדליך די מאסנאמען פון דער רעגירונג, כדי צו פערמיידען די מאסען-איינוואנדערונג פון פליטים קיין פינלאנד, אבער אין דעם פאל האט מען זיי, די 55 מאן, געמוזט אריינלאזען, בפרט נאך, ווען זייערע דאקומענטען זענען געווען אין ארדנונג".

צווישען דער יודישער בעפעלקערונג איז נאך אלץ די הויפט-טעמע דער גורל פון די 55 יודען. דער דאמפער „אריאדנע" האט זיי צוריק אבגעפיהרט קיין שטעטין, וואו מען האט זיי נישט אראבגעלאזט אויפ'ן ברעג, אויפ'ן דאמפער האט מען זיי אויך נישט געלאזען זיין און ווי מען גיט איבער וואלגערן זיי זיך ערגיץ וואו אין א ליידיגען לאגער אין האפען-ראיאן. ארויסלאזען וועט מען זיי פון דארטען נאר דאן, ווען זיי וועלען ערגיץ וואו אוועקפאהרען, ווייל אלע האבען געגעבען שריפטליכע פערפליכטונגען מעהר נישט צוריקצוקומען אין דריטען רייך.

דער בעשלוס פון דער פינלענדישער רעגירונג ארויסצושיקען די 55 יודישע פליטים האט צושיידט מעהרערע פאמיליעס. א טייל פון דער פאמיליע, וועלכע איז געקומען א וואך פריהער צוזאמען מיט די 60 פליטים און איז אראבגעלאזען געווארען אין העלסינגפארס, געפינט זיך אין פינלאנד און זייערע נאהנטע וואלגערן זיך ערגיץ וואו אין שטעטין.

די פינלענדישע יודען זארגען פאר די אנגעקומענע פליטים. מעהרערע פאמיליעס האבען גענומען צו זיך איינצעלנע פערזאנען און די איבריגע זענען דערווייל איינפלאצירט אין דער יודישער שול אין העלסינגפארס און פאר זיי זארגט די יודישע קהלה. די אויסהאלטונג פון די פליטים פערלאנגט געוויסע מאטעריעלע קרבנות פון קליינעם יודישען קיבוץ אין פינלאנד, וועלכער אונטערשטיצט מיט א ברייטער האנד די גערודפטע. גלייכצייטיג בעמיהט זיך די יודישע קהלה דערפאר, אז די יודישע פליטים זאלען האבען די מעגליכקייט ערגיץ וואו אויסצוואנדערען, ווייל די קהלה האט געגעבען דער רעגירונג א פערפליכטונג, אז די עסטרייכישע יודען וועלען נישט בלייבען אין פינלאנד, נאר זיי וועלען אויסוואנדערען פון דאגען.

די אנטי-יודישע שטימונג אין לאנד פערשארפט זעהר שטארק די אנטיסעמיטישע פרעסע, וועלכע איז למשל די טעג ארויס מיט ויצעקו, אז קיין פינלאנד קלויבען זיך גאנצע טראנספארטען מיט דייטשע און עסטרייכישע יודען און אז פינלאנד דראהט „פערפלייצט צו ווערען פון יודען".

לויט ידיעות וואס זענען אנגעקומען קיין העלסינגפארס, זענען פון די 55 צוריקגעשיקטע עסטרייכישע יודען אנגעקומען אין שטעטין נאר 52.

דריי פליטים זענען אונטערוועגס פון העלסינגפארס קיין שטעטין אדער ריכטיגער געזאגט פון טאלין קיין שטעטין (דער דאמפער „אריאדנע" פאהרט קיין שטעטין איבער טאלין) פערשוואונדען געווארען. מען מיינט, אז זיי האבען זיך גענומען דאס לעבען אריינווארפענדיג זיך אין וואסער.

בשעת די פינלענדישע יודען האבען, בעת'ן איין-טאגיגען אויפענטהאלט פון די פליטים אויפ'ן דאמפער אין העלסינגפארס, געבראכט זיי עסען, האבען מעהרערע געבעטען מען זאל זיי ברענגען נישט עסען, נאר סם, כדי זיי זאלען זיך נעמען דאס לעבען.

מען רעכענט, אז די זעלביגע זענען אויפ'ן צוריקוועגס בעגאנגען זעלבסטמארד.

די פינלענדישע רעגירונג האט בעפולמעכטיגט איהר קאנסול אין שטעטין צו זארגען דערפאר, אז יודען זאלען נישט פאהרען מיט'ן דאמפער קיין פינלאנד, ווייל מען וועט זיי סיי ווי אויפ'ן ברעג נישט אראבלאזען. אויך די שיפס פארמ געזעלשאפט איז געבעטען געווארען צו ווארענען די יודישע פליטים, וואס ווילען פאהרען קיין פינלאנד, אז מען וועט זיי צוריקשיקען, הגם צווישען דייטשלאנד און פינלאנד זענען אבגעשאפט וויזעס. איהר האנדלונג מאטיווירט די פינלענדישע רעגירונג אפיציעל דערמיט, וואס אין אבמאך וועגען אבשאפען וויזעס צווישען ביידע לענדער איז פערהאן א פונקט, לויט וועלכען פינלאנד האט דאס רעכט נישט אריינצולאזען אין לאנד „נישט געוואונשענע עלעמענטען" און אלס אזעלכע ווערען דא בעטראכט די יודישע פליטים.

האט קיין צייט זיך אוועקצושטעלן טענה'ן מיט'ן יודען, האב איך איהם אזוי לויפענדיג געפרעגט וועגען וואס עס האנדעלט זיך. יענער האט מיך אבער אנגעכאפט ביים ארבעל און גייענדיג מיר דערצעהלט.

איהם וואונדערט, זאגט דער יוד, הלמאי, א שטאדט מיט רעליגיעזע יודען זאלען נישט לייגען קיין אכט, וואו זיי קויפען פלייש, און ס'טרעפט אפט מאל, אז זאגאר פרויען פון חסידי'שע מענער געהן אריין אין א טריפה'נער יאטקע אין קויפען פלייש און מיינען, אז עס איז כשר, אזוי האט געטראפען יענע וואך, אז איינער א חסידי'שער יוד האט געקויפט א טריפה'נעם לעקער און ערשט שפעטער האט ער זיך געכאפט, אז ער איז טריפה. א צווייטער האט געקויפט פלייש אויף א חתונה-מאלצייט און שפעטער ווען מען האט עס געוואלט קאכען האט זיך ארויסגעוויזען, אז דאס פלייש איז פון א געשאסענער בהמה.

וואס זאל איך טהון? – פרעג איך דעם מיטגליד פון ועד הכשרות – צי זאל איך מיטגעהן מיט יעדער בעל-הבית'טע און איהר אנווייזען, וואו זי מעג קויפען כשר פלייש. ניין – דאס פערלאנגט קיינער נישט פון אייך – ענטפערט מיר דער יוד, מיר בעטען אייך נאר, אז איהר זאלט שרייבען, אז די יודען איבערהויפט די פרויען זאלען זיין פארזיכטיג ביים קויפען פלייש און נישט אריינפאלען אין קיין טריפה'נע יאטקעס.

ווען איך האב דעם יודען, אויפגעוויזען, אז מיר האבען אויף די שפאלטען פון אונזער צייטונג וועגען דעם די פינגער זיך אנגעשריבען און פונדעסטוועגען קוקען נישט יודען דערויף, האט ער געשאקעלט מיט'ן קאפ און אויסגעשריגען, אז דאס, וואס יודען ווערען אזוי ביי אונז לייכט נכשל אין כשרות וואונדערט איהם זעהר...

א יוד מוז צאהלען...

דער היגער מאגיסטראט גיט אויס פאר'ן פוילישען שטאדטישען טעאטער א סך טויזענדער זלאטעס, פאר'ן יודישען טעאטער קיין גראשען נישט. אמאל אין יענע גוטע צייטען האט מען נאך געהאט די העזה צו פאדערען א פאר גילדען אויך פאר'ן יודישען טעאטער און מען האט טאקי בעקומען אויך, היינטיגע צייטען האט מען אפילו שוין נישט די העזה צו פאדערען. מען זעהט גערן, אז מען שטערט איבערהויפט נישט צו שפילען יודיש טעאטער (עס האט שוין דערביי געהאלטען אויך).

איין זאך אבער' פאדערען, אז דער מאגיסטראט זאל נישט נעמען קיין שטייערען פון יודיש טעאטער קען מען דאך יא און אויך דאס קען מען זיך נישט איינרעדען.

עס האט ביי אונז געגעבען עטליכע אויפטריטען די מייסטערען פון דער יודישער ביהנע אידא קאמינסקא, וועלכע האט, למשל, אין לעמבערג בעקומען א פרעמיע פאר איהר קינסטלערישע לייסטונגען און איז איינע פון די געצעהלטע ארטיסטינס און נישט נאר פון דער יודישער ביהנע, האט מען זיך בעמיהט, אז אויב דער מאגיסטראט גיט נישט אזא הויך קינסטלערישע טעאטער קיין סובסידיום, זאל זי כאטש בעפרייען פון שטייערען, נאר עס האט גאר נישט געהאלפען. מען האט אינטערוועניערט אפילו ביים שטאדט-פרעזידענט, וועלכער האט אגב צוגעזאגט עפעס צו טהון, פאקטיש אבער איז פון דעם אלעם גאר נישט געווארען. דער שטייער פון יודישען טעאטער האט געמוזט איינגעצאהלט ווערען ביז איין גראשען.

אז מען שמועסט שטיף קינדער איז דאך נישט שייך צו זאגען. א יוד מוז נאר שטענדיג צאהלען, געניסען אבער נישט.

שטעהט אויף צו סליחות...

אט ערשט האט מען זיך געפרעגט מיט'ן ליבען זומער, וועלכער איז געווען מילד און ווארים און געוועקט האפנונגען און שוין הויבען זיך אן די טרויעריגע סליחות-טעג, ווען ס'ווערט קאלעמוטנע אויפ'ן הארצען און אין מח הויבען אן וועקען אומעטיגע געראנקען.

סליחה הייסט פערגעבען. די יודען בעטען צו די הימלען, אז מען זאל זיי מוחל זיין פאר די גרויסע חטאים וואס זיי בעגעהן א גאנץ יאהר.

כ'ווייס נישט פארוואס, מען האט ביי יודען דאס מסר'ען איינער דעם אנדערען אדער א גאנצע עדה אנגערופען מיט'ן זעלבען נאמען, ער האט „געסליחנט" ער איז א „סליחענער", נאר הפנים, אז דאס פאלקס ווערטיל איז א ריכטיגעס, ווייל דער וואס מסר'ט, און ביי אונז אין שטאדט ווייסען מיר דאך, אז ס'זענען פערהאנען א סך אזעלכע, וועלכע האבען זיך לעצטענס געשטעלט פאר אנ'אויפגאבע צו מסר'ן נישט נאר יחידים, נאר טאקי די גאנצע קהלה. אט די יעניגע פערשוינען קאנען נישט האבען קיין סליחה, זיי וועט נישט העלפען, וואס זיי וועלען פערגלאצען די אויגען און אויפשטעהן צו סליחות, ווייל פאר סליחענער איז קיין סליחה נישט דא.

אויב מיר האלטען שוין טאקי יא ביי די סליחות-טעג, וואלט נישט געשאדט, אז עס זאל דערהערט ווערען דער קול פון דער טשענסטאכאווער יודישער עדה, וועלכע זאל אויסשרייען צו די דאזיגע סליחענער: ארויס פון דער מחנה. זאלען זיי ווי מצורעים דערווייטערט ווערען פון יודישען לעבען. ליידער אבער ווערען אט די סליחענער ביי אונז נאך פעררעכענט צו די שעהנע יודען און זיי פרעטענדירען צו זיין די פאסטוכער פון יודישען קהל.

טרויעריג ווערט אויף דער נשמה, זעהענדיג ווי אזוי עס ווערט פערסמ'ט אונזער לעבען און און די דאזיגע גיפט-מישער זענען יודען.

שטעהט אויף צו סליחות...

ווידער אבגעראטעוועט קהל'ס מקוה

וויניג צרות האבען די היינטיגע קהלה-מושלים דערמיט וואס א גרופע „כלל-טהוער" לייגען זיי שטיינער אויפ'ן וועג און דערלאזען נישט בשום אופן, אז די קהלה זאל קאנען פיהרען א נארמאלע ווירטשאפט, איז נאך צוגעקומען די מקוה צרה.

ווי איהר ווייסט, האט די אלטע קהלה-פערוואלטונג ארויפגעלייגט אויף דער מקוה א הויקער פון 100.000 זלאטעס, וועלכע זי האט געבארגט, גאט ווייסט צו וואס פארע צוועקען, ביי דער שטאדטישער קרעדיט-געזעלשאפט און פון דאמאלס אן קאן מען זיך נישט אבצאהלען. יעדעס יאהר מוז מען איינצאהלען שווערע טויזענדער און דער חוב ווערט אלץ נישט קלענער און היות ווי די זעלבע וועלכע האבען אנגעטהון דעם הויקער, דערלאזען נישט, אז די היינטיגע קהלה-פיהרער זאלען דעם הויקער אויסגלייכען, מאטערט זיך טאקי די היינטיגע קהלה אין לשער.

יעדע פאר חדשים סטראשעט די קרעדיט-געזעלשאפט, אז זי וועט ארויסשטעלען די מקוה אויף א ליציטאציע. מוז מען זיך שאפען א פאר גילדען, כדי זיי צו פערשטיפען ס'מויל און איידער מען קוקט זיך אום, דארף מען שוין ווידער צאהלען א ראטע. הויבט זיך אן א נייע לויפעניש מיט צוזאמענקראצען די פאר גראצער און מען שטופט עס ווידער אן אויף א ביסעל צייט.

די וואך דינסטאג איז געווען דער לעצטער טערמין פון דער ליציטאציע און היות ווי די זעלבע „גוטע פריינד" האבען זיך משתדל געווען, אז מען זאל דעם בודזשעט נישט בעשטעטיגען, איז נישט געווען קיין שום אויסזיכטען פון וואנען צו בעצאהלען די ראטע, נאר די לעצטע מינוט (אלעס געשעהט אין דער לעצטער מינוט), האבען די ה"ה: פרעזעס ראזענבערג, זשעריקער און שלאמעק שפאלטען (כאטש ער איז נישט קיין דאזאר, ארבייט ער מעהר ווי אלע דאזארעס צוזאמען) איז געלונגען צו שאפען א ביסעל געלד, כ'ווייס און אפשר האבען זיי גענומען פון זייערע אייגענע טאשען (אויף די אויבענדערמאנטע הערען איז דאס אויך צו גלויבען) און זיי האבען די גזירה פון דער מקוה-ליציטאציע ווידער אבגעשטעלט אויף א ביסעל צייט.

וואס וועט אבער זיין ווייטער? צו וואס אבער טראכטען וועגען מארגען. דערביי בין איך מודיע, אז קהל'ס מקוה איז ווידער אבגעראטעוועט געווארען.

לויתן

הערמאן שאיא

וועגען טשעכיען און מלחמות

(האלפ-ערנסט, האלב-שפאס)

דער דייטש לאזט זיך נישט בעגניגען מיט עסטרייך און וועט קריכען וואס אמאל ווייטער. די וועלט האט פארלויפיג פאר איהם נישט קיין עצה, ווייל זיין ערפינדונג איז — דראהונג, איז — דאס שווארץ-קינסטלער-שטעקעלע, מיט וועלכען ער פאכעט כסדר און לאזט עס נישט ארויס פון האנד.

אויף דער צווייטער זייט באריער אין דער וועלט-פאליטיק שטעהען שטארקע מלוכות, וואס אין זייערע לפנדער רעגירען קעניגען און קעניגין זייט הונדערטער יאהרען און דאך זענען זיי געבליבען דעמאקראטיש. די דאזיגע מלוכות האבען אדורגעמאכט די גרויזאמע מלחמה פון 1914, האבען צוגעזעהען די חורבות און פערניכטונגען, וואס די מלחמה האט איבעראל איבערגעלאזט — זיי, די דאזיגע מלוכות ווילען נישט, אז דאס דאזיגע זאל זיך נאכאמאל איבערחזר'ן, יעדענפאלס נישט אזוי גיך, נישט אזוי שנעל, ווי דאס ווילען אנדערע.

טראץ דעם, וואס די דעמאקראטישע גרויסמאכטען זענען אזוי שטארק, אז זיי קענען דעם שטארקסטען בייקומען, לאזט זיי זייער געוויסען נישט צו צו קיין פרישע שחיטה. היטלער פערשטעהט דאס אויסגעצייכענט און נוצט טאקי דאס אויס צו זיין גינסטען. איך וועל געבען א ביישפיעל: ביי א פאבריקאנט קומט פאר א הונגער-שטרייק. דער פאבריקאנט גיט די ארבייטער פיעל נאך, טראץ דעם, וואס ער קען אויסהאלטען און קען די ארבייטער לאזען הונגערן, ער טהוט דאס אבער נאר אויס רחמנות צו די ארבייטער.

היטלער וואלט לייכט געקאנט צושמעטערט ווערען, האבען אבער די שטארקע מלוכות רחמנות אויף די דייטשען. האלט דעריבער היטלער דאס שווארץ-קינסטלער-שטעקעלע און סטראשעט. וואס האט ער דען אנצווועהרען? אין ערגסטען פאל וועט ער רעזיגנירען.

* * *

עס איז מיר א וואונדער, וואס נאר היטלער מאכט אזעלכע געוואלדען, אז ער איז דער שטארקסטער אויף דער וועלט, אז ער בעזיצט די בעסטע עראפלאנען, די בעסטע מאשינען, דאס בעסטע מיליטער. וועלכער אמתער פאבריקאנט אדער סוחר וועט זיך ריהמען, אז ער איז רייך, סיידען דער, וועלכער וויל האבען קרעדיט און מען טרויט איהם נישט. מיר דוכט זיך, אז די געשרייען פון היטלער און גערינג זענען לעהרע פעסלעך פון הערינג. אז מען פאהרט מיט ליידיגע פעסלעך מאכען זיי אן א גרויסען טומעל, דאגעגען פולע פעסלעך זענען שטיל. אויך א גלאק קלינגט, ווייל ער איז הויל. אויך דא האלט ער אין האנד דאס שווארץ-קינסטלער-שטעקעלע.

* * *

צווישען די אומות העולם און די יודען איז דער אונטערשיד, וואס זיי זאגען, אז משיח איז שוין געקומען (געוויס איז זייער משיח שוין דא...) און יודען זאגען און ווארטען, אז משיח זאל קומען. איך הערמאן שאיא זאג, אז די מלחמה האט זיך שוין אנגעהויבען. איך האב פארגעזאגט און בין געווען זיכער, אז היטלער וועט די רעדע האלטען און וועט פעראורזאכען, אז מען זאל זיך שלאגען אויך אין טשעכען, ווייל היטלער מיינט גארנישט די סודעטען. די טשעכען פערשטעהן דאס און ווילען אויף א פרידליכען אופן ערלעדיגען דאס פראבלעם.

איך האלט, אז די מלחמה איז שוין דא, נאר ס'איז א שטאך אהן בלוט. דערווייל האלט ער מלחמה מיט די יודען, ער נעמט זיי צו דאס געלד, קאנפיסקירט דאס פערמעגען, פערשיקט אין די קאנצענטראציע-לאגערן, אבער דאס איז נאר א צייטווייליגער „זאסטשיק", ווייל ביי דער פראנצויזישער גרעניץ שטעהט אין פולער גרייטקייט דאס דייטשע מיליטער און ביי דער דייטשער גרעניץ דאס פראנצויזישע מיליטער. דאס הייסט ביי מיר קריעג אהן בלוט.

צו מיר איז פוריגע וואך געקומען אנ'ארימאן, האט מען איהם געוואלט געבען 5 גראשען, האט ער נישט געוואלט נעמען, נאר א גלאז טהע, האט מען איהם געגעבען טהע מיט ברויט, שפעטער האט ער געוואלט א פאר הויזען, אויך דאס האט ער געקריגען, דאן ווידער א וועסטיל מיט א מארינארקע, ווען ער האט שוין אלץ בעקומען, האט ער ערשט פערלאנגט געלד. דאס זעלבע איז מיט דעם דייטש. אלזא מיינע הערן, קריעג מוז זיין און דעמאלט וועט ער ערשט דער דייטש זעהען, אז אלץ איז געווען געבלאפט. אזוי ווי דער מדרש זאגט דערויף: ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה.

ער איז געגליכען צו א פוקס, וועלכער איז געקומען צו א פערצוימטען וויינגארטען, האט ער דורך דער שמאלער עפנונג נישט געקענט אריין, האט ער געפאסט דריי טעג ביז ער איז מאגער געווארען און איז אריין. אנגעסענדיג זיך מיט וויינטרויבען האט ער ווידער נישט געקענט ארויס, האט ער ווידער געמוזט פאסטען דריי טעג. איהר יודען זאלט וויסען, אז בקרוב וועט דער דייטש זיין אומרעכט בעקומען. און שלאגען וועט ער זיך מיט א קליין מדינה'לע און די קליינע פליג וועט איהם צורעכט מאכען און דאס גאנצע געלד, וואס ער האט יודען צוגענומען, וועלען זיי דאס מיט גרויסע צינזען צוריק בעקומען.

ואחרי כן יצא ברכיש גדול — אמן.

אבגעראטעוועט די מקוה פון א ליציטאציע

די וואך איז געווען געמאלדען, אז עטליכע יודישע הייזער ווערען אויסגעשטעלט אויף ליציטאציע, צווישען זיי אויך די מקוה.

היות ווי ביז-איצט איז דער בודזשעט נאך נישט בעשטעטיגט דורך דער אויפזיכטס מאכט איז נישט געווען קיין שום אויסזיכטען, אז מען זאל קאנען אבראטעווען די מקוה פון א ליציטאציע. א דאנק די ענערגישע אנשטרענגונגען פון די ה"ה פרעזעס ראזענבערג, וו. זשעריקער און ש. שפאלטען, וועלכע האבען געזאמעלט אביסעל געלט ביי עטליכע עטאט-צאהלער און אויך אויסגעבארגט א פאר טויזענד זלאטעס פון דער אייגענער קעשענע, איז געלונגען אויף עטליכע חדשים צו ראטעווען די מקוה פון א ליציטאציע.

צו דער ערשטער יאהרצייט פון ר' אברהם העניך פינקעלשטיין ז"ל

דעם קומענדען זונטאג, צו דער ערשטער יאהרצייט פון ר' אברהם העניך פינקעלשטיין ז"ל, וועלכער איז געווען איינער פון די זעלטענסטע יודען ביי אונז אין שטאדט, מיט זיין חריפות, לומדות און מדות-טובות, קומט פאר די ענטהילונג פון דער מצבה און א הזכרה. אלע, וועלכע האבען געקאנט דעם גרויסען מענשען און הייסען יודען דארפען קומען אבגעבען דעם געהעריגען כבוד.

די הזכרה ווערט איינגעארדענט דורך דעם מזרחי" וועמען דער נפטר האט געווידמעט ביים לעבען זיין הארץ און נשמה.

גוטע קויהלען צום ווינטער-סעזאן

בעקומט איהר אויסשליסליך

אין דעם הורט - געשעפט און גרובען - פערטרעטונג

„טעכנאזיל"-א. זילבערשטיין

אלעע קאשטשושקי 23. טעל. 18-60

אין וואגאן-לאדונגען און אויך אויף איינצעלנע פוהרען.

די איינציגע קוועלע, וואו מ'בעקומט די בעריהמטע ערשטקלאסיגע קוואליטעט „גיעשע" ווי אויך „פלארא" און „פאריזש" און אנדערע פרימא-קוואליטעטען איז נאר „טעכנאזיל". סאלידע און שנעלע בעדינונג.

אויפרוף פון היגען ביד"צ

אויפ'ן סמך פון א פערשטענדיגונג פון אגודת רבנים אין פוילען מיט'ן הרבנות הראשית אין ארץ-ישראל, איז בעשטימט געווארען דער קינפטיגער זונטאג, א' דסליחות אלס יום תשובה, תפלה וצדקה.

די היגע יודען ווערען דעריבער אויפגעפאדערט אין קומענדען זונטאג צו פאסטען, געבען פדיון-נפש, מתפלל זיין אין די בתי תפלות און זאגען תהלים.

בזכות זה וועלען מיר געהאלפען ווערען און האבען א כתיבה וחתימה טובה.

בית-דין-צדק.

פון דער שטאדט-שוהל

היי-יאהר וועט זיין דער אמת'ער תענוג צו דאווענען די ימים-נוראים אין דער שטאדט-שוהל צוליעב דעם הערליכען חזן און וואונדערבארען כאר, וועלכער ווערט אנגעפיהרט דורכ'ן טאלאנטפולען דיריגענט ה' ראטענבערג.

די בילעטען פאר פרויען ווערען שוין פערקויפט אנהויבענדיג פון זונטאג, דעם 18 ד. ח. פון 4 ביז 7 נאכמיטאג אין לאקאל פון דער קהלה.

אין צוזאמענהאנג דערמיט, וואס די שטאדט-שוהל האט צוליעב וואונדערבארען כאר גרויסע אויסגאבען, וועלען אויך די פלעצער אין דער מענער-שוהל פערקויפט ווערען.

דעריבער איז ראטזאם, אז ווער עס וויל זיך פערזארגען מיט א געהעריגען פלאץ אויף די ימים-נוראים אין דער מענער-שוהל זאל זיך בעצייטענס פערזעהן מיט א בילעט אין לאקאל פון דער קהלה, אנהויבענדיג פון קינפטיגען זונטאג פון 4 ביז 7 אוועגד.

טליתים וואלענע זיידענע

טליתים קטנים, מחזורים,

סידורים מיט פוילישע איבערזעצונג, חימשים, משניות, מדרשים ספרים, ציצות, מזוזות, גארטלען, קאפלען, שול-ביכער פוילישע, העבראישע אין א גרויסען אויסוואהל

פראנט - געוועלב

ב. יאסעלעוויטשא 1

נדבות אין רעדאקציע פאר „תומכי עניים"

ה' א. קאנגרעצקי און פרוי צו דער בר-מצוה פון זייער זוהן 25 קילא ברויט.

ה' י. אופנער צו דער יאהרצייט פון זיין פערשטארבענע מוטער 10 קילא ברויט.

ה' יואל טויבענבלאט צו דער יאהרצייט פון זיין פערשטארבענער מוטער 10 קילא ברויט.

ה' מ. פייגע צו דער יאהרצייט פון זיין פערשטארבענע מוטער 5 קילא ברויט.

ה' יצחק ליפסקי 10 קילא ברויט.

א יודישע חתונה

איך וועל נישט בענוצען קיין שרייבערישע פאנטאזיע, נאר כ'וועל דערצעהלען וועגען א חתונה, פשוט כפשוטו, אזוי ווי כ'האב זי געזעהען מיט מיינע אויגען דעם פערגאנגענעם זונטאג.

כ'בין נישט אפילו אזא שטארקער אנהענגער פון „הוטשנע" חתונות, איבערהויפט אין דער לעצטער צייט, נאר דאס מאל האב איך זיך נישט געקאנט אבזאגען און געמוזט זיך בעטייליגען אונזיין א מחותן.

אויף 8 א זייגער איז געווען בעשטימט די חופה אין ראבינאט, נאר עס איז שוין נאך 9 און חתן כלה פאסט נאך. די סיבה פון דער פערשפעטיגונג איז א פשוט'ע. אין דער זעלבער צייט זענען געווען בעשטימט עטליכע חופות אזוי גוט אינדערהיים, ביי די מחותנים, ווי אויך אין ראבינאט און די דיינים קאנען זיך דאך נישט צורייסען. זענען זיי אוועק קודם-כל צו יענע חופות, וואס אין גאס. דערווייל זאמלען זיך אין ראבינאט די מחותנים און געסט פון אלע דריי חופות און עס ווערט פערפולט דער זאל, די בית-דין-שטוב און די איבריגע צימערען. די לופט ווערט געדיכט און מען שטעהט שוין נישט בלויז אויף דער פאדלאגע, נאר אויך אויף די טישען, אויף בענקלעך און אפילו אויף די שענק. דאס געפילדער איז אזוי גרויס, אז מען הערט נישט, וואס עמיצער רעדט. דער עולם מישט זיך אויס, מען פערלירט זיך איינער דעם אנדערען און מען פערטוישט די יוצרות. מחותנת'טעס, וואס זענען געקומען יעדערע אויף אנ'אנדערע חתונה, כאפען זיך דערווייל ארום קושען און מען ווינשט זיך אן, אי"הש ביי איהנס קינדער און דערביי ווערען פערגאסען טייכען טרעהרען.

אזוי געדויערט עס אן איבער א שעה. ענדליך שטעלט מען אויף די חופה און א בשורה געהט אדורך דעם עולם, אז דער ספאדעק (דאס מיינט מען דעם מורה הוראה) איז געקומען. דא הויבט זיך אן ערשט די ריבטיגע „חתונה", די געסט פון אלע דריי חתונות, ווייסען נישט וועמענס חופה עס קומט פאר די ערשטע און אז מען רופט אויס צו זאגען די ברכות, איז גאר דער מחותן אין א דריטער שטוב, אזוי, אז מען מוז שרייען הויך אויפ'ן קול, ווי דער ברכה-מאכער געפינט זיך. עס איז טאקי עפעס נאר א גליק, אז מען פיהרט נישט אונטער דער חופה א פרעמדע חתן-כלה, ד"ה א חתן פון א פרעמדער כלה...

ענדליך ווערט אבגעפערטיגט איין חופה. דויערט א לענגערע צייט ביז ס'געלונגט ארויסצופטר'ן די געסט, וועלכע איילען זיך נישט אוועקצוגעהן און זענען נייגעריג בייצוואוינען נאך א חופה. דער שמש מיטעלמאן שרייט צום עולם: אלע געסט פון דער ערשטער חופה ווערען געבעטען צו פערלאזען דעם זאל, נאר נישט אלע מאל גיט זיך עס איהם איין. באלד הערט מען זינגען דעם חזן דעם מי אדיר און דער מורה הוראה לייענט שוין ווייטער די כתובה.

ביי דער חופה, וואס איך בין געווען איז נאך געווען א שטיקעל סענסאציע. דער חתן ארבייט אין דער פירמע הארעוויטש אויף דער קרוטקע גאס און היות ווי דארט קומט פאר אנ'אקופאציע-שטרייק, האט געדראהט, אז דער חתן זאל איננאנצען נישט קומען צו דער חופה, נאר די לעצטע מינוט איז דאך געלונגען צו פועל'ן ביים שטרייק קאמיטעט, אז זיי זאלען ארויסגעבען דעם חתן א „פשעפוסטקע" און אזוי ארום איז מיט מזל צושטאנד געקומען די דאזיגע חופה.

איצט אז מען איז שוין מיט מזל איבערגעקומען די חופה, וועלען מיר זעהען ווי אזוי עס זעהט אויס די חתונה כ'מיין די מאלצייט, וואס ווערט געמאכט נאר פאר די נאהנטע און ספעציעל פאר פערבעטענע געסט.

ווי געוועהנליך, איז אויף אזעלכע חתונות, וואו די חופה קומט פאר אין ראבינאט נישט פערהאנען קיין בדחן און אויך נישט קיין מוזיק און אזוי האט אויך געזאלט זיין אויף דער חתונה וועגען וועלכער איך דערצעהל דא, נאר אין דער לעצטער מינוט איז געבוירען געווארען, אי בדחן, אי א מוזיק און דאס צוליב פאלגענדער סיבה: צו די מחותנים איז געקומען דער בעוואוסטער בינם מאיר און ארויס מיט לשון: טייערע מחותנים, איך בין אין א גרויסער סכנה, עס געהט צו ראש-השנה, פינסטער איז מיר מיין וועלט, כ'דארף פערדינען אביסעל געלד, אז נישט וועל איך אויסגעהן פאר הונגער און קעלט. די מחותנים פראסטע, ערליכע מענשען, האבען רחמנות בעקומען אויף דעם ארימען בינם מאיר און ערלויבט איהם צו קומען אויף דער חתונה, אבעסען א גוט מאלצייט און אויב ער וועט בדח'נען, וועט ער זיך צוזאמענגעמען אפאר גראשען פון די געסט, א בדחן קאן דאך אבער נישט זיין אהן מוזיק, האט ער צוזאמענגעקלאפט ד. ה. מוזיקאנטען-אמאטארען, וועלכע האבען שוין אויך צוגעגרימפעלט צו בינם מאיר'ס בדחנות.

בינם מאיר האט זיין גאנץ בדחנות טאקי נאר געווידמעט אזוי, ווי יעגער בעל-דרשן, וועלכער דרשנ'ט פאר זיך זיין „פאעזיע", איז געווען אנגעפיקסעוועט מיט כונה, עס געהט צו ראש-השנה, ער האט געשוואוירען, אז די טאשען זאלען נישט זיין פערפרוירען, עס איז א גרויסע וועלט, בינם מאיר דארף געלד, ס'זאל קיינער נישט פערגעסען, אז בינם מאיר האט קינדערלעך צו געבען צו עסען. אויך די מוזיק, האט געהאט דעמזעלבען חן ווי בינם מאיר'ס פאעזיע, נאר א פאר בידנע גראשענס האבען זיי פארט צוזאמענגענומען, זאל עס זיין צום געזונד, זיי דארפען כ'לעבען עס זעהר נויטיג האבען.

דער עולם זיצט ארום ביי די טישען און איידער נאך מען בעוויזט צו נעמען עפעס אין מויל אריין, פליהען אן א מתנה היישעריקען אין געשטאלט פון יודען מיט טעלערלעך אין די הענד און שטעלען זיי אויפ'ן טיש, כ'קוק אריין אין די טעלערלעך און זעה דארט קוויטלעך פון פערשידענע אינסטיטוציעס: הכנסת כלה, מלבוש-ערומים, הכנסת אורחים, יתומים-הויז, כתר תורה און נאך און נאך, חברות, וועלכע איך קאן יא און חברות, וואס עס איז גאר נישט בעוואוסט, אז אזעלכע עגזיסטירען איגגאנצען ביי אונז. און די צוזאמענקלויבער רייסען פשוט די קעשענעס, טרעטען נישט אב ביז מען ווארפט זיי נישט אריין א מטבע. די געהען אוועק קומען אנדערע, אביסעל בראנפען האט מען גענומען, פערלירט מען דעם חשבון פון די טעלערלעך און מען גיט נאכאמאל. צי מען ווייסט א חשבון פון די צוניפגענומענע גראשענס איז שווער צו גלויבען, כאטש דאס אינטערעסירט מיך נישט אין איצטיגען מאמענט, ווייל די צונויפקלויבער זענען אויך נישט קיין נגידים און די פאר גראשען קומען זיי אליין אויך צונוץ... עס מאכט אבער א העסליכען איינדרוק, דאס צוזאמענגעלויף. דער גאסט אויף דער חתונה ווערט בעטראכט ווי א מעלקעדיגע קוה, פון אלע זייטען זענען אויסגעשטרעקט הענד, וועלכע קריכען אין די טאשען אריין. און עס קומט אויס, אז פאר דער קאלאציע, וואס מען עסט אויף אזא שמחה בעצאהלט מען דרייפאכיג, וויפיעל זי איז ווערט אין דער אמת'ן.

צום סוף קאן איך זיך נישט בעפרייען און מוז בעמערקען, אז ס'וועט נישט לאנג דויערען, אז אויב מען וועט עמיצען פערבעטען אויף א חתונה, וועט ער בשום אופן נישט קומען. עס געהט נישט אין די פאר גראשען אדער זלאטעס, וואס אזא חתונה קאסט. עס האנדעלט זיך אבער אין דער שטימונג, וואס ווערט קאליע אין אנבליק פון די דאזיגע זאמלער, וועלכע—ווי איך האב אויבען בעמערקט—מאכען דעם איינדרוק, ווי א באנדע היישעריקען, וועלכע לאזען איבער א זעהר נישט קיין אנגענעהמען איינדרוק.

ווען דו געהסט ענדליך אוועק טארסטו אויך נישט פערגעסען אין דער קעכין, וועלכע שטעהט ביי דער טהיר, זי רייסט טאקי נישט ביי די טאשען, אזוי ווי דער בדחן מיט דער מוזיק און די אלע טעלער-לעקער, נאר זי קיקט אויף דיר מיט אזעלכע אויגען, אז מען דארף האבען א הארץ פון א סאטער, אז מען זאל איהר נישט בעצאהלען פאר דער טרחה.

איך בין אוועק אויף דער חתונה כיט א גוטען מוט, איך כ'האב געוואלט משמח זיין די מחותנים, מיינע גוטע, הארציגע פריינד און בין אהיימגעגאנגען מיט א שווער הארץ. צוליב דעם שווערען איינדרוק וואס עס מאכט אויף אייך ווען איהר זענט אויף א יודישע חתונה.

סעם

פון זונטאג, דעם 11 ד. ח.

ווערען אין דער **בייער שוהל פערדינגען שטעט** אויף **ימים נוראים**

דאס ביורא איז טעגליך (חוץ פרייטאג און שבת) פון 5 ביז 8 א זייגער אוונד. זונטאג אויך פון 10 ביז 1 מיטאג.

מען בעט אלע, וואס ווילען ווידער זיינען זייערע פאריעהריגע שטעט, זיי זאלען זיך מעלדען ביז'ן 18-טען ד. ח., ווייל שפעטער וועט מען די דאזיגע שטעט פערדינגען אנדערע.

די פערוואלטונג פון דער **בייער שוהל.**

לשמוע אל הרנה ואל התפלה.

שוין די העכסטע צייט צו בעזארגען זיך מיט איינטריטס-קארטען צום **דאווענען ימים-נוראים**

אין ספעציעלען, בנקי-ווענהמען און ליכטיגען **לאקאל פון „מזרחי" אלעע 10** 2-ער שטאק

וואו עס ווערט אויך היי יאהר גע'דאוונט מיט ערשטקלאסיגע בעלי-תפלות.

בילעטען פאר מענער און פרויען צו מעסיגע פרייזען קען מען אויסקויפען אין אייגענעם לאקאל יעדען טאג פון 8 ביז 10 אוונד וכל הקודם זכה,

לשמוע אל הרנה ואל התפלה.

„בית יעקב", קאטעדראלנא 10 №

מאכט בעקאנט, דאס אויך היי-יאהר ווערען

פערדינגען פלעצער פאר פרויען אויף די **ימים-נוראים**

עס זענען אנגאזשירט געווארען בעריהמטע בעלי-תפלות.

די פערוואלטונג.

לשמוע אל הרנה ואל התפלה.

ביי **הרב וועלטפרייד גאריבאלדי 28**

זענען דא צו פערדינגען פלעצער פאר **פרויען** און **מענער** צום דאווענען די ימים-נוראים וסוכות

עס וועלען דאווענען גוטע, חשוב'ע בעלי-תפלות.

SZKOŁA KOEDUKACYJNA i PRZEDSZKOLE

im. Zofii Wajnsztokówny

w Częstochowie, Aleja 20. Telefon 10-78.

przyjmuje zapisy nowowstępujących do wszystkich siedmiu klas.
Egzaminy systemem lekcyjnym.
Zakres nauk judaistycznych znacznie rozszerzony.
Przedszkole, wzorowo urządzone, przyjmuje zapisy dzieci od lat 3-ch. W razie pogód—zajęcia w ogrodzie.
UWAGA: DLA NIEZAMOŻNYCH ULGI.

Kursy języków angielskiego i francuskiego

Klub Lingwistyczny podaje do wiadomości, że zostają uruchomione nowe komplety kursów języka angielskiego i francuskiego dla początkujących i zaawansowanych w godzinach wieczornych. Kursy są prowadzone przez wybitne siły pedagogiczne systemem nowoczesnym—konwersacyjnym, co daje możność szybkiego i gruntownego poznania języków.

Zapisy i informacje w sekretariacie Klubu, ulica Piłsudskiego 11 (tel. 14 95) codziennie od 8—11 wiecz.

WORLD-RADIO

świat w domu...

Demonstrujemy najnowsze modele odbiorników radiowych.

Specjalne urządzenie porównawcze ułatwia klijentowi decyzję i wybór odpowiedniego typu aparatu.

Posiadamy na składzie patefony-automaty do nagrywania 10 płyt bez obsługi człowieka.

Jest to najnowszy twór techniki angielskiej.

Wygodny system ratalny.

Reprezentujemy następujące firmy:
Hornyphon
Capello
Kosmos S. A.
Korona S. A.
Telefunken
The Garrard Co.
Union

WORLD-RADIO
Spółka Kom.
N. M. Panny 24, tel. 25-75.

פארבעריי

און כעמישע וועשעריי

„BENETA"

פאבריק און קאנטאר: ב. יאסעלעוויטשא 11

פיליע 2-טע אלעע 16 (הויז פון הי אימיך)

מענער = קראגענס ווערען ווייטער געוואשען מיט דויערהאפטען שפיגעל-גלאנץ צום פרייז **10 גר.**

ספעציאליטעט:

1) אויפפרישען (פארבען) לעדערנע קורטקעס, 2) פארבען לויט מוסטערן, 3) רעטאשירען (ארויסנעמען פלעקען אהן וואשען אויפ'ן ארט), 4) כעמישרייניגען און פאסאנירען קאפעלושן. די ארבייט ווערט אויסגעפיהרט אונטער דער לייטונג פון אנ'אבסאלווענט פון דער כעמישער אינדוסטריע-שולע אין ווארשא מיט לאנגיעהריגער פראקטיק

Lekarz-Dentysta
Edwarda Krauskopf
powróciła
Aleja № 11 m. 1.

וואוגש-קארטען

שעהן, עסטעטיש, שנעל צו ביליגע פרייזען

בעקומט מען נאר אין דער דרוקעריי

ב. באטשאן,

אלעע 6, טעל. 22-01

פערזיכערט די צוקונפט פון אייערע קינדער!

דער חודש סעפטעמבער שטעהט אוגטער'ן צייכען פון נייעם שול-יאהר. די שול-מויערן זענען ווידער פול מיט'ן הילכיגען געפילדער פון קליינווארג, געבענדיג טאטע-מאמע א סך נחמה, אבער אויך נישט ווייניג דאגות. דארף מען דאך בעזארגען אזוי פיעל בעדערפנישען פון די אונטערוואקסענדע קינדער, און דער עיקר — זייער צוקונפט. איז קיין וואונדער נישט, וואס איצט קומט אלץ אפטער די מחשבה וועגען דעם, אז מען מוז פערזיכערן די צוקונפט פון קינד, די מעגליכקייט פון ווייטערער בילדונג, אויסלערנען א פאך א.א.וו. און דעריבער דארף מען מאקי אין סעפטעמבער, נישט אריינקלערענדיג קיין סך, זיך איינשאפען אויפ'ן נאמען פון קינד א פרעמירט אבשפארונגס-ביכעל פון פ. ק. א. דאס פרעמירטע ביכעל פון פ. ק. א. לערנט צו זיין שפארזאם, צווינגט צו קלערען וועגען דער צוקונפט פון קינד און איז די בעסטע ערבות, אז אין עטליכע יאהר ארום וועט מען האבען צו דיספאזיציע יענעם נישט גרויסען, אבער אזוי ווערטפולען, מיט אזוי פיעל זארגעוודיגקייט צוזאמענגעקליבענעם פאנד, וואס וועט דאך לייכטער מאכען דעם קינד צו פערנעמען די געגווארטע לעבענס-פאזיציע. וויפיעל פארייד גיט דאס בעוואוסטזיין, אז לפחות אין די בעשיידענסטע אבשפארונגס ראהמען (צו 5 זל. א חודש, ד. ה. מיט ווייניגער ווי 17 גראשען א טאג) האט מען ערפילט די פליכט פון פערזיכערן די צוקונפט פון קינד.

Kino „Luna"

ארטיסטישער רעקארד פון פוילישער קינעמאטאגראפיע!

DRUGA MIŁOŚĆ

מייסטער - קרעאציע פון

מאריא גארטשינסקא

אין א דאפעל-ראל.

אין די איבריגע ראלען: סטעמפאווסקי, טשוויקלינסקא, ווישניעווסקא, זאכארעוויטש, קרינסקא, ציבולסקי, זניטש א"א.

א האלבער זאל 80 גר., די איבריגע 1.10 זל.

יעדען טאג 3.30 נאכמ. — די עקראן-כישופמאכערין

DEANNA DURBIN

אין דער פרעהליכער קאמעדיע

PENSJONARKA

פרייזען: 54 גר. און 80 גר.

KINO „EDEN".

די געניאלע

פאלא נעגרי

אין איינציגען היירינען פילם

Tango Notturno

טראגעדיע פון א פרוי — ווייב און פרוי — מוטער.

וואס אמאל וועניגער שרפות אין טשענסטאכאו

די צאהל שרפות אין אונזער שטאדט פערקלענערט זיך לעצטענס כסדר און וואס אמאל זעלטענער לאזען זיך הערען די אלארם סיגנאלען פון די פייערלעשער.

אין אויגוסט זענען פערצייכענט געווארען סך הכל 3 שרפות און אין סעפטעמבער 1 שרפה.

אין דער צייט, ווען אין יאהר 1937 זענען פון 1 יאנואר ביז'ן 1 סעפטעמבער פארגעקומען 45 שרפות, איז היי-יאהר די צאהל שרפות אין משך פון די 8 חדשים געווען 27.

גוטע קויהלען צום ווינטער-סעזאן!

דאס הורט געשעפט און גרובען פערטרעטונג „טעכנאזיל"—א. זילבערשטיין, אלעע קאסטשושקי 23, טעלעפאן 18 60 פערקויפט קויהלען פון די בעריהמטע קוואליטעט „גיעשע", „פלארא" און „פאריזש" אין וואגאנען-לאדונגען און אויף איינצעלנע פוהרען.

(„ווינטא").

פון „מחזיקי הדת"

פון דינסטאג'דיגען (13.9) בלימעל טאג פאר „מחזיקי הדת" איז געווארען געזאמעלט די סומע 162.99 זלאטעס.

Lekarz-Dentysta
G. Cymermanówna
powróciła
Aleja № 1. Tel. 12-11.

SZKOŁA TAŃCÓW
baletm. Kosteckiego
w lokalu własnym
ul. Waszyngtona № 6.
Zapisy na kursy — lekcje pojedyńcze
codziennie od 10 rano do 9 wiecz.
אוונט 7.30

Pierwszorzędny Paryski
Zakład Krawiecki
„TRÉS-CHIC"
M. ROZENBLUM
N. Marii Panny 33. Tel. 11-87
poleca na sezon jesienno-zimowy najnowsze materjały krajowe i angielskie.

איינגעלאדען דעם מינ. קאספושיצקי אויפ'ן צוזאמענפאהר פון דער קאטוילישער יוגענד

א דעלעגאציע פון קאטוילישען יוגענד-פעראיין אין פויזען האט איינגעלאדען דעם קריגס-מיניסטער גענ. קאספושיצקי אויפ'ן צוזאמענפאהר פון דער קאטוילישער יוגענד, וואס קומט פאר דעם 24-טען און 25-טען ד.ח. אין טשענסטאכאו.

היינט — די ערעפונג פון נייעם טעאטער-זאל

היינט 8 אוונד קומט פאר די פייערליכקייט פון עפענען און איבערגעבען צום עפענטליכען געברויך דעם נייעם גרויסען זאל אין טעאטער-בנין.

אין דער פייערליכקייט וועלען זיך בעטייליגען פארשטעהער פון דער מאכט. עס וועלען האלטען רעדעס: דער דעלעגאט פון בילדונגס-מיניסטעריום, פארשטעהער פון דער שטאדט-פערוואלטונג, א דעלעגאט פון פוילישען ארטיסטען פעראיין, ווי אויך דער דירעקטאר פון טעאטער. צו דער אינאוגוראציע פון סעזאן וועט געשפילט ווערען די 3-אקטיגע קאמעדיע פון א. פרעדרא „דאמען און הוזארען".

דער „סקארב" ביי דער ארבייט

לויט'ן צירקולאר פון פינאנץ-מיניסטעריום זענען די היגע פינאנץ אמטען צוגעטרעטען צו בעטראכטען די זעזגאניעס פון די הכנסה-שטייער-צאהלער פאר'ן יאהר 1937. דאס אויסמעסטען דעם דאזיגען שטייער וועט זיין פערענדיגט ביז'ן 31-טען פאזשדזיערניק. די צאהלונג פון הכנסה-שטייער פאר די דאזיגע אונטערנעהמונגען, וואס ווילען דערהאלטען די צאהלונגס נאקצזען ביז צו דער דערמאנטער דאטע וועט דויערען ביז'ן סוף פון חודש ליסטאפאד. די דאזיגע פערזאנען, וואס וועלען דערהאלטען די נאקאזען נאכ'ן 1-טען ליסטאפאד, וועלען דעם שטייער בעצאהלען אין משך פון 30 טאג פון דערהאלטען.

אין צוזאמענהאנג דערמיט איז כדאי צו דערמאנען, אז טשענסטאכאו בעזיצט אנ'ערך 4,000 צאהלער פון הכנסה-שטייער.

זיך געענדיגט דער שטרייק אין דער „מעטאלורגיע"

אין ארבייטס - אינספעקטאראט איז אונטער'ן פארזיץ פון ארבייטס אינספעקטאר ראדלאווסקי פארגעקומען א קאנפערענץ וועגען אקופאציע-שטרייק אין דער „מעטאלורגיע", וועלכער איז מיט אייניגע טעג צוריק אויסגעבראכען צוליעב דער פאדערונג צו פערגרעסערן די צאהל ארבייטס טעג אין דער וואך. זייט א געוויסער צייט ארבייטען די ארבייטער פון דער „מעטאלורגיע" בלויז צוויי טעג.

די קאנפערענץ האט געדויערט אייניגע שעה און דערפיהרט דעם קאנפליקט צו א גינסטיגען רעזולטאט. די ארבייטער האבען בעפרייט די פאבריקס-בנינים פון דער אקופאציע און בעשלאסען זיך צוריק אומצוקעהרען צו דער ארבייט אויף די ביז-יעצטיגע בעדינגונגען. די ארבייטער האבען אבער בעקומען א קאטעגארישע פערזיכערונג פון דער דירעקציע, אז זיי וועלען זיך בעמיהען צו פערגרעסערן די צאהל ארבייטס-טעג.

פון י. ט. ס. פ. „מכבי"

זונטאג, דעם 18-טען ד. ח. 4 א זייגער נאכמיטאג קומט פאר א פוטבאל-מייסטערשאפטס מעטש צווישען „מכבי" מיט'ן ספארט-קלוב „ספארטא".

———

די קולטור סעקציע ביים „מכבי" איז צוגעטרעטען צו א פערשטארקטע טעטיגקייט. דער לעזע-זאל איז טעטיג יעדען אוונד און ווערט צאהלרייך בעזוכט. פרייטאג, דעם 16 ד. ח. 9 א זייגער אוונד קומט פאר א שמועס א. ד. ט. „וואס לערנט אונז דאס צוזאמענלעבען אין די לאגערן"? עס וועלען רעפערירען די 4 אנטיילנעמער פון היי-יעהריגען ספארט-און אברוה לאגער אין מיקוליטשין, וועלכע האבען זיך ערשט וואס אומגעקעהרט.